

**T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK İLE SALDIRGANLIK
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: SAVUNMA
MEKANİZMALARININ ARACI ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet Özgün YEŞİLTEPE

Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

TEMMUZ 2021

**T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK İLE SALDIRGANLIK
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: SAVUNMA
MEKANİZMALARININ ARACI ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Mehmet Özgün YEŞİLTEPE
(191287042)**

Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fatma Yeşim CAN

TEMMUZ 2021

**T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ**

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz, Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı (191287042) numaralı öğrencisi Mehmet Özgün YEŞİLTEPE ‘nin “Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik İle Saldırganlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Savunma Mekanizmalarının Aracı Rolü” adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun kararıyla oluşturulan jüri tarafından *Oy Birliği* ile Yüksek Lisans tezi olarak *Kabul* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

Tez Savunma Tarihi: 14.07.2021

1)Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fatma Yeşim CAN

2) Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Hakan DUMAN

3) Jüri Üyesi: Doç. Dr. Selime Çelik ERDEN

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ile Saldırganlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Savunma Mekanizmalarının Aracı Rolü” isimli çalışmanın, proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (14/07/2021)

Mehmet Özgün YEŞİLTEPE

ÖNSÖZ

Tez araştırmamın her aşamasında hiçbir sorumu cevapsız bırakmayan, lisansüstü eğitim sürecimde bana yol gösteren, desteğini esirgemeyen, iyi bir psikolog ve terapist olma yolunda beni aydınlatan, ışığıyla hayatımda iz bırakan tez danışmanım ve değerli hocam Doç. Dr. Fatma Yeşim Can'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecim boyunca benimle birlikte tüm sorunlara çözüm arayan sevgili arkadaşlarım Deniz Salmanoğlu ve Ekin Daraoğlu'na destekleri için teşekkür ederim. Ayrıca varlıklarıyla beni mutlu eden, sakinleştiren ve güldüren bütün arkadaşlarıma teşekkürlerimi iletmek isterim.

Eğitim sürecim boyunca maddi ve manevi desteklerini bir an olsun esirgemeyen, beni cesaretlendiren ve koşulsuz bir şekilde yanımda olan aileme; annem Hayriye Yeşiltepe'ye, babam İsa Yeşiltepe'ye ve ablam Gizem Yeşiltepe'ye bana inandıkları için teşekkür ederim.

Temmuz 2021

Mehmet Özgün YEŞİLTEPE

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÇİZELGE LİSTESİ	viii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
ÖZET	x
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1 Cinsiyetçilik.....	3
2.1.1 Çelişik duygulu cinsiyetçilik	5
2.2.1.1 Düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik	6
2.2 Saldırganlık	8
2.2.1 Saldırganlıkla ilişkili kavramlar	9
2.2.2 Saldırganlık türleri	11
2.2.3 Saldırganlık üzerine kuramsal görüş ve yaklaşımlar	11
2.2.3.1 İçgüdü kuramları	11
Psikanalitik kuram	12
Etolojik kuram	13
2.2.3.2 Engellenme – saldırganlık kuramı	14
2.2.3.3 Sosyal öğrenme kuramı	14
2.2.4 Saldırganlık ve çelişik duygulu cinsiyetçilik ile ilgili yapılan araştırmalar	15
2.3 Savunma Mekanizmaları	16
2.3.1 Savunma mekanizmalarının sınıflandırılması	19
2.3.1.1 İmmatür savunmalar.....	20
2.3.1.2 Nevrotik savunmalar	23
2.3.1.3 Olgun savunmalar	24
3. YÖNTEM	25
3.1 Araştırmanın Modeli	25
3.2 Evren ve Örneklem.....	25
3.3 Veri Toplama Araçları.....	25
3.3.1 Demografik bilgi formu	26
3.3.2 Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği (ÇDCÖ).....	26
3.3.3 Buss-Perry saldırganlık ölçeği (BPSÖ)	26
3.3.4 Savunma biçimleri testi (SBT-40)	27
3.4 Verilerin Analizi	28
4. BULGULAR	30
4.1 Katılımcılara İlişkin Bulgular	30
4.2 Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Saldırganlık ve Savunma Biçimlerine Ait Tanımlayıcı Bulgular	31

4.2.1 Çelişik duygulu cinsiyetçilik	31
4.2.2 Saldırganlık	31
4.2.3 Savunma biçimleri	32
4.3 Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Saldırganlık Arasındaki İlişki	34
4.4 Düşmanca Cinsiyetçilik ve Fiziksel Saldırganlık Arasındaki İlişki	35
4.5 Düşmanca Cinsiyetçilik ve Düşmanlık Arasındaki İlişki	36
4.6 Savunma Biçimlerinin Düşmanca ve Korumacı Cinsiyetçilik Göstermeye Göre Karşılaştırılması	37
4.7 Savunma Biçimlerinin Fiziksel ve Sözel Saldırganlık Göstermeye Göre Karşılaştırılması	38
4.8 Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması	39
4.8.1 Cinsiyet	39
4.8.2 Yaş	39
4.8.3 Eğitim durumu	40
4.8.4 Gelir düzeyi	40
4.9 Saldırganlığın Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması	41
4.9.1 Cinsiyet	41
4.9.2 Yaş	41
4.9.3 Eğitim durumu	41
4.9.4 Gelir düzeyi	42
4.10 Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ile Saldırganlık Arasındaki İlişkide Savunma Mekanizmaları Kullanımının Aracılık Rolü	42
4.11 Hipotezlerin Kabulü/Reddi	43
5. SONUÇ VE TARTIŞMA	45
6. ÖNERİLER	51
KAYNAKLAR	52
EKLER	61
ÖZGEÇMİŞ	69

KISALTMALAR

Akt	: Aktaran
APA	: American Psychiatric Association (Amerikan Psikiyatri Birliği)
Ark	: Arkadaşlar
BPSÖ	: Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği
ÇDCÖ	: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği
Ed	: Editör
SBT-40	: Savunma Biçimleri Testi-40
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TDK	: Türk Dil Kurumu

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1: Bağımlı Değişkenlere Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri.....	29
Çizelge 4.1: Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklere Göre Dağılımı	30
Çizelge 4.2: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği Tanımlayıcı Bulguları	31
Çizelge 4.3: Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Tanımlayıcı Bulguları	32
Çizelge 4.4: Savunma Biçimleri Testi-40 Tanımlayıcı Bulguları	33
Çizelge 4.5: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Saldırganlık Arasındaki İlişki	34
Çizelge 4.6: Düşmanca Cinsiyetçilik ve Fiziksel Saldırganlık Arasındaki İlişki.....	35
Çizelge 4.7: Düşmanca Cinsiyetçilik ve Düşmanlık Arasındaki İlişki.....	36
Çizelge 4.8: Savunma Biçimlerinin Düşmanca ve Korumacı Cinsiyetçilik Göstermeye Göre Karşılaştırılması	38
Çizelge 4.9: Savunma Biçimlerinin Fiziksel ve Sözel Saldırganlık Göstermeye Göre Karşılaştırılması	38
Çizelge 4.10: Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması.....	39
Çizelge 4.11: Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Yaşa Göre Karşılaştırılması.....	39
Çizelge 4.12: Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	40
Çizelge 4.13: Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması	40
Çizelge 4.14: Saldırganlığın Cinsiyete Göre Karşılaştırılması.....	41
Çizelge 4.15: Saldırganlığın Yaşa Göre Karşılaştırılması.....	41
Çizelge 4.16: Saldırganlığın Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	42
Çizelge 4.17: Saldırganlığın Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması	42
Çizelge 4.18: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ile Saldırganlık Arasındaki İlişkide Savunma Mekanizmaları Kullanımının Aracılık Rolüne İlişkin Regresyon Bulguları.....	43

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 4.1: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Saldırganlık Arasındaki İlişki	35
Şekil 4.2: Düşmanca Cinsiyetçilik ve Fiziksel Saldırganlık Arasındaki İlişki.....	36
Şekil 4.3: Düşmanca Cinsiyetçilik ve Düşmanlık Arasındaki İlişki.....	37

ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK İLE SALDIRGANLIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: SAVUNMA MEKANİZMALARININ ARACI ROLÜ

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; çelişik duygulu cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi araştırmak ve savunma mekanizmalarının aracı rolünü incelemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın evreni İstanbul ilinde öğrenim gören üniversite öğrencileridir. Çalışmanın örneklemini ise bu evrenden basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilen 393 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmada, veri toplama araçları olarak “Demografik Bilgi Formu”, “Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ)”, “Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ)” ve “Savunma Biçimleri Testi (SBT-40)” kullanılmıştır. Araştırmada analiz için, korelasyon analizi, ilişkisiz örneklemler t-testi, varyans analizi ve çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; üniversite öğrencilerinin cinsiyetçiliği ve saldırganlığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Düşmanca cinsiyetçilik ile fiziksel saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Araştırmada, erkek öğrencilerin saldırganlık ve cinsiyetçilik düzeyinin kadın öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Katılımcıların saldırganlık ve cinsiyetçilik tutumlarının; cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür. Çelişik duygulu cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ilişkide savunma mekanizmaları kullanımının kısmi aracılık rolünün olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Saldırganlık, Savunma Mekanizmaları*

**EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN
AMBIVALENT SEXISM AND AGGRESSION: THE MEDIATOR
ROLE OF DEFENSE MECHANISMS**

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the relationship between ambivalent sexism and aggression and to examine the mediating role of defense mechanisms. For this purpose, the population of the research is university students studying in Istanbul. The sample of the study consists of 393 participants selected from this population by simple random sampling method. In the study, "Demographic Information Form", "Ambivalent Sexism Inventory", "Buss-Perry Aggression Questionnaire (BPAQ)" and "Defense Style Questionnaire (DSQ)" were used as data collection tools. Correlation analysis, independent samples t-test, analysis of variance and multiple regression analysis were performed for analysis in the study. According to the research results; It was found that there is a significant relationship between university students' sexism and aggression. It was observed that there was a significant relationship between the hostile sexism and the physical aggression. In the study, it was determined that the aggression and sexism levels of male students were significantly higher than female students. Aggression and sexism attitudes of the participants; it was seen that there was a significant difference according to gender, age and education level. It has been found that the use of defense mechanisms has a partial mediating role in the relationship between ambivalent sexism and aggression.

Keywords: *Ambivalent Sexism, Aggression, Defense Mechanisms*

1. GİRİŞ

Kişinin kadın veya erkek olarak gösterdiği biyolojik özelliklere “cinsiyet” denilmektedir (WHO, 1998). “Toplumsal cinsiyet” ise sosyal ve toplumsal olarak belirtilen kadının ve erkeğin sorumluluklarını ve rollerini kapsamaktadır (Akin ve Özvarış, 2006). Kadın ile erkek cinsiyetleri arasında biyolojik, genetik, fizyolojik ve sosyal farklılıklar belirlenmektedir. Farklılıkların abartılması, bunun sonucunda erkekliğin güç ve üstünlükle eşleştirilmesi bazı sonuçlar doğurmaktadır. Kadınların sosyal hayatın pek çok alanında zayıf konuma çekilmesi, ayrımcılığa maruz kalması ve bunlara yol açan kalıpyargıların pekiştirilmesi örnek olarak verilebilir ve bu duruma cinsiyetçilik denilmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2003).

Glick ve Fiske (1996, 1997), cinsiyetçiliğin iki farklı şekilde görüldüğünü belirtmektedir. Düşmanca cinsiyetçilik; kadının erkekten daha düşük bir yerde konumlandırılması, daha zayıf, aciz ve güçsüz görülmesidir (Glick ve Fiske, 1996). Korumacı cinsiyetçilikte ise kadın korunmalı ve ona hayran olunmalıdır. Korumacı cinsiyetçilik aynı zamanda kadının erkeği tamamlamak için sevgisine ihtiyaç duyulan bir varlık olarak görür (Sakallı-Uğurlu, 2002). Korumacı cinsiyetçilik bazen olumlu duygular uyandırabilse de, erkeğin gücünü pekiştirdiği ve kadına karşı olan geleneksel kalıpyargılara hizmet ettiği ileri sürülmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2003).

Bu araştırma cinsiyetçiliğe hem toplum psikolojisi hem de bireysel psikolojiye etkileri açısından bakmaktadır ve psikopatoloji gelişimi hakkında literatüre katkı sağlayacaktır. Cinsiyetçilik gerek dünyada gerekse ülkemizde yarattığı eşitsizlik ile çeşitli toplumsal ve bireysel olumsuzluklardan ötürü üzerine çalışması gereken bir kavramdır. Cinsiyetçiliğin yol açtığı toplumsal ve psikolojik sorunların en önemlilerinden biri de saldırganlık davranışları olarak bildirilmektedir. Cinsiyetçilik ile toplumsal ve bireysel şiddet çoğu zaman birlikte anılmaktadır. Bunun pek çok toplumsal soruna ve kişilerin bireysel psikopatoloji geliştirmelerine neden olduğu ileri sürülmektedir.

Saldırganlık, başka birine isteyerek, fiziksel ya da duygusal bir şekilde zarar verme davranışını anlatan bir durumdur (Ballard ve ark., 2004). Saldırganlık; karşındakinin

varlığını yok etmek, yaralamak, tahrip etmek gibi görülmesinin dışında sözel olarak verilen tepkiler şeklinde de görülebilir. (Köksal, 1991). Saldırganlık yarattığı olumsuz etkiler sebebiyle davranış ve ruh biliminin hep konusu olmuştur. Saldırganlık farklı kuramlarda farklı şekillerde açıklanmıştır. Psikanalitik kuram açısından saldırganlık insan ve hayvan doğasında doğuştan var olan bir içgüdünün dışavurumudur (Erdinç, 2009). Sosyal öğrenme kuramcıları, saldırganlığı öğrenme yoluyla açıklamaktadırlar. Saldırganlık, sosyalizasyonun bir sonucudur yani öğrenilebilen bir davranıştır (Bandura, 1973).

Savunma terimine ilk defa Sigmund Freud'un 1984'te yayınladığı "Savunma Psikonevrozları" araştırmasında rastlamaktayız. Anna Freud ise 1936'da yayımlanan Ben ve Savunma Düzenekleri isimli kitabında, babasının araştırmalarına katkıda bulunmuş ve savunma mekanizmaları araştırmalarını genişletmiştir (Geçtan, 2012). Betimlenen ve tanınan immatür savunmalar; yansıtma, pasif saldırganlık, dışa vurma, yalıtma, değersizleştirme, otistik fantezi, inkâr, yer değiştirme, disosiyasyon, bölünme, mantıksallaştırma ve bedenselleştirme ile toplam 12 tanedir. Nevrotik savunmalar; yapma-bozma, yapay özgecilik, idealleştirme ve karşıt tepki geliştirme ile 4 tanedir. Olgun savunmalar ise yüceltme, mizah, beklenti ve baskılama ile yine 4 tanedir (Yılmaz, Gençöz ve Ak, 2007).

Tüm bunlar göz önüne alınarak, bu çalışmada cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ilişki farklı sosyodemografik değişkenler üzerinden değerlendirilmiştir ve çelişik duygulu cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ilişkide savunma mekanizmalarının aracı rolü araştırılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1 Cinsiyetçilik

Cinsiyetçiliği tam olarak anlamamız için öncelikle biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarını ele almalıyız. “Biyolojik Cinsiyet” biyolojik perspektiften, cinslerin fizyolojik ve anatomik olarak farklılıklarını anlatır (Baron ve Byrne, 2000). “Toplumsal Cinsiyet” ise toplumun kadına ve erkeğe ayrı ayrı yüklediği roller ve beklentileri içeren bir yapıdır, başka bir deyişle cinsiyetin toplumun beklentisi doğrultusunda sosyal çevrelerde ifade edilmesidir (Dökmen, 2004). Burada bireyler toplumun cinsiyet temelli beklentilerini karşılarken, pozitif ve negatif yönlü kalıpyargıların sürekliliğini sağlamış olurlar (Sakallı-Uğurlu, 2003). Kalıpyargılar, bir grupla alakalı bilgi, inanış ve beklentilerimizi kapsayan bilişsel yapılardır (Kunda, 1999).

Kadın ve erkek arasındaki farklılıklar biyolojik açıdan değil toplumsal açıdan incelenmektedir ve buna cinsiyet farklılıkları değil, toplumsal cinsiyet farklılıkları denmektedir (Dökmen, 2004). Kalıpyargılar da bu farklılıklara hizmet etmektedir. Dünya genelinde erkekler bağımsız olmaları gibi daha güçlü kalıpyargılarla eşleştirilmişken, kadınlar bağımlılık, duygusallık gibi daha zayıf kalıpyargılarla anılmaktadırlar (Deaux, 1984). Kalıpyargılar yaşayış stilinden, meslek seçimine kadar her alanda etkisini göstermektedir. Kadınların; öğretmenlik, hemşirelik gibi daha duygusal ve anaç özellikli hizmet sektörüne uygun olduğu düşünülürken, erkeklerin ise tam tersi şekilde müdür, mühendis gibi lider özellikli alanlara uygun olduğu düşünülmüştür (Sakallı-Uğurlu, 2003).

Cinsiyetçilik biyolojik farklılıklardan yola çıkarak, cinsiyetlere kültürel değerler çerçevesinde yapılan atamalarla güçlenir (Ayan, 2014). Kadından çocuk doğurmasını beklemek, cinsiyetiyle alakalıdır ve cinsiyetçiliktir, kadının evi temizlemesini beklemek ise toplumsal cinsiyet rolleriyle alakalıdır ve toplumsal cinsiyetçiliktir (Marshall, 1998). İnsan hakları evrensel bildirgesinde kadın ve erkeğin tüm haklardan, ayrımcılığa maruz kalmadan eşit bir şekilde yararlanabilmeleri

vurgulanmaktadır. Ancak geçmişten günümüze pek çok alanda, ne yazık ki erkeğin kadından daha fazla değere ve öneme sahip olduğu görülmektedir (Coşkun ve Özdilek 2012).

Cinsiyetçilik, bireyin cinsiyetine dair tüm ayrımcı tutum ve davranışları içine alır ve genelde kadınlara yönelik olumsuz davranış ve düşünceleri ifade eder (Glick ve Fiske, 1996). Ayrımcılık genel bir tanımken, cinsiyeti merkez alarak ayrımcılık uygulamak cinsiyetçiliktir (Ecevit, 2011). Türk Dil Kurumu, cinsiyet ayrımcılığını, genellikle iş yeri ve eğitim alanlarında, erkek ve kadına karşı farklı tutum ve davranışlar sergilemek olarak tanımlayarak ([www.tdk.gov.tr.](http://www.tdk.gov.tr), Erişim tarihi: 10 Nisan 2021) kısıtlı bir tanımlama yapmaktadır. Britannica'nın cinsiyetçilik için yaptığı tanım, özellikle kadınlara ve kız çocuklarına yönelik cinsiyet veya cinsiyete dayalı yapılan önyargı veya ayrımcılık ([britannica.com.](http://britannica.com), Erişim tarihi: 10 Nisan 2021). Kadın ve erkeğin eşit statüde olmadığını düşünen, varsayan her türlü örgütsel, kurumsal ve kültürel yaptırım ve inançlar cinsiyetçilik kapsamına girer (Swim ve Hyers, 2009).

Cinsiyetçiliğin özü ise kadın ve erkeğe dair toplumsal cinsiyet temelli kalıpyargıları kapsar (Timisi, 1996). Toplumsal cinsiyet dinamik bir kavramdır ve toplumsal cinsiyetçilik de toplumun değerlerinin devamı olarak ortaya çıkar (Ayan, 2014). Mesela bir işe alım sürecinde, kadın ve erkeğin özellikleri eşit olsa da erkeklerin sonucu daha olumlu çıkmaktadır (Rozen ve Jerdee, 1974). Yani toplumsal cinsiyetçilik, kültür çerçevesinde oluşan kalıp yargılar sonucu kadına ve erkeğe dair beklenti ve inanışları kapsar (Bukatko ve Daehler, 2004). Kadına karşı yapılan toplumsal cinsiyetçilik, geçmişten günümüze süregelen toplumsal kodlardan beslenerek, erkeği kadının önüne koymaktadır.

Açık cinsiyetçilik, kadınlara karşı uygulanan ayrımcılığın gözle görülebilir ve basitçe gözlenebilir şekilde yapılmasıdır (Sakallı-Uğurlu, 2003). Gizil/Gizli cinsiyetçilik, söylemde kadının ve erkeğin eşit olduğunu kabul ederken, eşitlik karşıtı davranışları normal olarak karşılamaktır (Benokraities ve Feagin, 1995). Gizli/Gizil cinsiyetçiliğe örnek olarak, kadınların iş yerlerinde olumlu değerlendirildikleri söylense de yönetici pozisyonlarına kadın atamalarının daha az olması gösterilebilir (Shore, 1992). Örtük cinsiyetçilik ise kadına ya da erkeğe karşı eşitsiz ve zarar verici bir tavrın saklı ve el altından sergilenmesidir (Swim ve Cohen, 1997).

Feminizm hareketleri ve kadın hareketinin birincil hedefi cinsiyet eşitliğini sağlamak olduğundan cinsiyetçilikle ilgili yeni ölçek ve kuramlar geliştirilmiştir (Campbell, Schellenberg ve Senn, 1997). Yeni Cinsiyetçilik (Tougas ve ark., 1995) ve Modern Cinsiyetçilik (Swim, Aikin, Hall ve Hunter, 1995) ölçeklerinin, yenilikçi ve güncel ölçüm yaptıkları düşünülürken, iki ölçek de geleneksel yapıda oldukları yönünden eleştirilmektedirler (Glick ve Fiske, 1997). Bu örtük ve gizli/gizil cinsiyetçilikleri ölçmek amacıyla yapılan ölçekler yeterli olmamışlardır. Bu süreçte de Glick ve Fiske cinsiyetçiliği daha geniş bir perspektifte ele alarak, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik kuramı ve ölçeğini yaratmışlardır. Cinsiyetçiliğe yeni bir bakış açısı katmışlar ve pozitif duyguların da negatif duygular gibi cinsiyetçiliğin içeriğine dâhil edilebileceğini göstermişlerdir (Glick ve Fiske, 1996).

2.1.1 Çelişik duygulu cinsiyetçilik

Glick ve Fiske (1996), kuramı oluştururken, erkeğin üstün olduğu varsayımıyla, erkeğin sahip olduğu yapısal güç ve kadının sahip olduğu diydik gücün birlikte var olması sebebiyle çelişik duygulu bir cinsiyetçilik oluşacağını söylemişlerdir. Yapısal güç, ekonomik, politik ve kurumsal çevreyi işaret ederken, diydik güç ise ikili romantik ve cinsel ilişkilerde erkeğin kadına bağlı olmasını sağlayan ve bu sayede kadını güçlendiren güce işaret etmektedir (Ayan, 2014). Kadınlar; eş, anne gibi ikili ilişkilerin içinde güçlü bir etkiye sahipken, erkekler ise sosyal ve politik çevrelerde daha güçlü bir etkiye sahiptir ve bunun sonucunda ikili ilişki ve kişilerarası ilişkilerde oluşan statü ve konum farklılıkları, kadınlara karşı çelişik duygularla şekillenen önyargıları ortaya çıkarmaktadır (Sakallı-Uğurlu, 2003). Erkekler sahip oldukları yapısal gücü koruma amacıyla kadınlara karşı olumsuz davranış ve düşünceler geliştirirken, kadının diydik gücüyle eşleşen rollerini yerine getirmesi amacıyla kadınları korumayı amaçlamaktadırlar (Glick ve Fiske, 1996). Bu yapısal güç ve diydik gücün eşzamanlı varlığı düşmanca ve korumacı cinsiyetçilikle var olan çelişik duygulu cinsiyetçilik ideolojisini ortaya çıkarır (Glick ve Fiske, 1997). Yani, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik iki cinsiyetten herhangi birine karşı olumlu/olumsuz tutumların birlikte var olmasıyla oluşan cinsiyetçilik türüdür. Bunlar göz önüne alındığında kuramda cinsiyetçilik; düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilikten oluşmaktadır (Glick ve Fiske, 1996).

2.2.1.1 Düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik

Düşmanca Cinsiyetçilik, kadının erkekten daha zayıf ve erkeğe bağımlı olduğu düşünülüp, kadının daha küçük seviyede görülmesiyle yapılan cinsiyetçiliktir (Sakallı-Uğurlu, 2002). Erkeklerin geleneksel rollerden aldığı gücünü ve kadınlara karşı değersizleştirici hareketlerini içerir (Ayan, 2014). Kadını aşağılayarak ve cinsel obje olarak görerek erkek gücünü destekler ve haklılaştırır (Glick ve Fiske, 1997). Kadına karşı alenen gösterilen kısıtlayıcı ve olumsuz önyargılar, düşmanca cinsiyetçiliktir (Fischer, 2006).

Korumacı cinsiyetçilik ise kadınların kibar, duygusal ve güzel olduğunu varsayarak görünürde olumlu, fakat üstün olduğu düşünülen erkekliği sürdürür nitelikteki cinsiyetçiliktir (Üzümçeker ve Akfırat, 2018). Korumacı cinsiyetçilik, kadını sevmek, korumak ve yüceltmek gibi olumlu tutumları kapsasa da bu tutumlar kadının daha düşük bir seviyede konumlanmasına sebep olmakla beraber erkeğin egemenliğini de güçlendirmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2003). Kadınlara yönelik olumlu davranışların altında yatan neden ise toplumsal cinsiyet kalıplarının içselleştirilmiş kabulüdür (Glick ve Fiske, 1996). Yani düşmanca cinsiyetçilik etkisini açıkça gösterirken, korumacı cinsiyetçilik kadına karşı koruma kollama şeklinde toplumsal cinsiyetçiliğin devamlılığını sağlamaktadır (Alptekin, 2014). Korumacı cinsiyetçilik kadınlara, anne eş gibi bazı rollere uygunluğuna göre bakar ve böylece toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırmış olur (Silvan-Ferrero ve Lopez, 2007). Korumacı cinsiyetçilik erkekler tarafından, düşmanca davranışları sadece hak eden kadınlara yaptıklarını göstererek meşrulaştırmak için de kullanılır (Glick ve ark., 2000). Korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik benzer bir ideolojiden kaynaklanmaktadır, ataerkil olan toplumlarda, kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyet rolleri bakımından farklılık göstermeleri ve tarafların karşılıklı çekimi ile çelişik duygulu cinsiyetçiliği beslemeleridir (Glick ve Fiske, 2001).

Düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik biyolojik ve sosyal üç bileşenden oluşmaktadır, bunlar; ataerkillik, cinsiyetler arası farklılaştırma ve heteroseksüelliktir (Glick ve Fiske, 1996). Bu üç bileşen kadına karşı tutumların çelişkili olduğunu gösteriyor ve kadın ile erkek arasındaki ilişkinin temelinde yatan sosyal ve biyolojik durumları açıklamaya yardımcı oluyor (Glick ve Fiske, 1996).

Ataerkillik; erkeğin politik, ekonomik ve hukuk alanında üstünlüğünü anlatmak için kullanılmaktadır (Alptekin, 2014). Ataerkillikte kadın, erkeğe göre güçsüz ve

korunmaya muhtaç kişi olarak görülür (Sakallı-Uğurlu, 2003). Ataerkillik baskıcı ve korumacı şekilde karşımıza çıkabilmektedir. Ataerkilliğe düşmanca cinsiyetçilik açısından bakarsak, baskıcı ataerkilliği görürüz ve bu ataerkillik kadının erkek tarafından kontrol edilmesi ve yönetilmesi fikrinden yola çıkar (Ayan, 2014). Ataerkilliğe korumacı cinsiyetçilik açısından baktığımızda ise korumacı ataerkilliği görürüz ve bu ataerkillikte kadın zayıftır, desteklenmelidir, ona yardım edilmeli ve onun için para kazanılmalıdır (Sakallı-Uğurlu, 2003). Ataerkilliğin baskıcı ya da korumacı olarak ortaya çıkması fark etmeksizin, erkek egemenliğini ve toplumsal cinsiyetçiliği sürdürmektedir (Alptekin, 2014).

Kuramın ikinci bileşeni; cinsiyetler arası farklılaştırma, erkek ve kadın özellikleri üzerine bölüşülen kalıpyargılardır ve bu durum erkeğe daha yüksek pozisyondaki roller atarken, kadına daha düşük pozisyondaki roller atayarak, erkek egemenliğinin devamlılığına hizmet eder (Ayan, 2014). Kadına ve erkeğe roller verilerek, erkeğe verilen rollerin daha üst ve kıymetli görülmesini kapsar (Sakallı-Uğurlu, 2002). Cinsiyetler arası farklılaştırma karşımıza iki şekilde çıkabilmektedir; cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırma ve cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma. Düşmanca cinsiyetçilik açısından baktığımızda, cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırma olarak karşımıza çıkar ve kadın ile erkeğin farklılıklarını algılar büyütür, kadını değersizleştirir ve küçültür (Sakallı-Uğurlu, 2003). Cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırma da ataerkillik gibi erkeğin kadın üzerindeki egemenliğini kaynak almıştır (Glick ve Fiske, 1996). Bu perspektiften bakıldığında erkeğin yapısal gücünü haklı çıkarma görevi görmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2003). Korumacı cinsiyetçilik açısından baktığımızda, cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırmayı görürüz. Kadınların sahip olduğu diydik güçten yola çıkarak kadına verilen ve erkeğin rolünü tamamlayan roller olarak görülür. Buna göre kadın ve erkek sosyal yaşamda birbirlerine karşı tamamlayıcıdırlar (Glick ve Fiske, 1996). Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma, kadın evde çalışırken erkek de ev dışında çalışır düşüncesiyle bu iki cinsi birbirlerini tamamlayan parçalar olarak algılar (Sakallı-Uğurlu, 2002). Kadın hakkındaki bu geleneksel toplumsal cinsiyet kalıpları, kadını erkeğin diğer yarısı yapar (Ayan, 2014).

Kuramın üçüncü ve son bileşeni, heteroseksüelliktir. Heteroseksüellik erkeğin kadına karşı duyduğu çelişik duyguların temel kaynaklarından (Glick ve Fiske, 1996). Kadın ile erkeğin yakın ilişkilerinin artmasına neden olmaktadır ve bu toplumun

norm olarak gördüğü cinsel yönelim olan heteroseksüelliğin öğretisidir (Sakallı-Uğurlu, 2002). Heteroseksüellik de, heteroseksüel düşmanlık ve heteroseksüel yakınlık olarak iki şekilde karşımıza çıkabilmektedir. Düşmanca cinsiyetçilikte, heteroseksüel düşmanlık olarak görürüz. Heteroseksüel düşmanlık, kadının cinselliğini kullanarak, erkeğe istediğini yaptırabileceği korkusuna dayanır ve kadını sadece cinsel nesne olarak düşünme şeklinde görülür (Glick ve Fiske, 1996). Korumacı cinsiyetçilikte görülen heteroseksüel yakınlık ise, erkeğin cinsellik ve üreme ihtiyaçları sonucu kadını cinsel obje olmanın aksine, romantik ve duygusal bir eş olarak konumlandırmasıdır (Ayan, 2014). Heteroseksüel yakınlık, kadına bağlılık ve sevgi içermektedir (Glick ve Fiske, 1997) fakat erkek egemen düzene ve ataerkilliğin sürdürülmesine hizmet etmektedir.

Düşmanca cinsiyetçilik; baskıcı ataerkillik, cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırma ve heteroseksüel düşmanlık alt bileşenlerini kapsamaktadır. Korumacı cinsiyetçilik ise; korumacı ataerkillik, cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma ve heteroseksüel yakınlık alt bileşenlerini kapsamaktadır. Düşmanca cinsiyetçilik kendini, kadını cinsel nesne olarak görme ve baskı kurma şeklinde gösterirken, korumacı cinsiyetçilik kendini, kadını bakıma muhtaç olarak görerek ve annelik gibi rolleri atayarak göstermektedir (Sakallı-Uğurlu, 2002).

Tüm bu alt bileşenler incelendiğinde; düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin, toplumsal cinsiyet düzenindeki erkeğin üstün ve kadının aşağıdaki çelişik konumunu yaratan kalıpyargılardan oluştuğunu anlıyoruz. Kişilerin çelişik duygular yaşamsı ve düşmanca cinsiyetçilik ile korumacı cinsiyetçilik bir arada bulunması sonucu kuram ortaya çıkmıştır (Glick ve Fiske, 1996).

2.2 Saldırganlık

Türk Dil Kurumu, saldırganlığı; saldırgan olma durumu, bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dışarıdaki direnmelere karşı, zorla karşısındakine benimsetme çabası olarak tanımlamıştır (www.tdk.gov.tr, Erişim tarihi: 11 Nisan 2021). Saldırganlık, üzerine çok düşünülmüş ve araştırmalar yapılmış, tanımlanması çok kolay olmayan bir kavramdır. Buna neden olarak toplumların sosyo-kültürel değer yargılarının birbirinden farklı olmasını ve her toplumun farklı saldırganlık türlerini değişik biçimlerde değerlendirmesini gösterebiliriz (Yavuzer, 2013). Saldırganlık, zarara uğramaktan çekinen, korkan birine karşı kasti olarak zarar verme davranışı sergilemektir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). Pek çok sosyal psikolog buna

benzer tanımlamalar kullanmıştır ve bu tanımdan anlaşılabilir; saldırganlığın bir düşünce değil davranış olduğu, saldırganlığın kasıtlı olarak yapıldığı ve mağdurun/kurbanın uğradığı zarardan kaçınmak istemesidir (Ulu ve İkis, 2016).

Saldırganlığın ne olduğuna dair herkesin bir düşüncesi olsa da, hangi tür davranışların saldırgan davranış olarak değerlendirileceği hala bir tartışma konusudur (Arslan, Hamarta, Arslan ve Saygın, 2010). Saldırgan davranışlar, öfkenin dışavurumu olarak mimikler ve sözcüklerden, karşıdakini yaralayacak, acıtacak, incitecek, yıkacak, yakacak, bitirecek şiddet davranışlarına kadar geniş bir şekilde görülebilir (Köknel, 1996). Saldırganlık davranışına baktığımızda başkasına zarar veren ya da verebilecek davranışlar olarak tanımlanabilir (Arslan, Hamarta, Arslan ve Saygın, 2010). Saldırganlık davranışının niyetine baktığımızda ise başkasına zarar verme amacı güden eylem olarak tanımlanmaktadır (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1998).

Kağıtçıbaşı (1999) da bir davranışın saldırgan yapıda olup olmadığını saptamak için niyete bakmanın öneminden bahseder. Saldırganlıkta kişi diğer bireylerin haklarına saygı duymaz, diğerlerinin haklarını gözetmez ve hatta saldırgan kişi kendi fikirlerini kabul ettirme amacıyla şiddet gibi zorlayıcı yollara başvurur (Koç, 2014).

Bu tanımlar dışında da yapılan pek çok araştırma sonucu, araştırmacılar saldırganlığı farklı şekillerde tanımlamışlardır. Bandura (1973) saldırganlığı, kişiyi yaralayabilecek veya kişinin malına zarar verebilecek sonuçları olan davranışlar olarak tanımlamıştır. Berkowitz (1987) saldırganlığı, canlı veya cansız fark etmeksizin herhangi bir varlığa duygusal ve fiziksel olarak zarar verme amacıyla yapılan davranış biçimi olarak tanımlamıştır. Freud'a göre saldırganlık, içgüdüsel bir dürtüdür, doğuştan gelir ve aynı libido kadar önemlidir (Köknel, 1994).

2.2.1 Saldırganlıkla ilişkili kavramlar

DSM-V'te saldırganlık bozukluğu olarak özel bir bozukluk yoktur fakat ruh sağlığı açısından bakıldığında saldırganlık çok önemli bir kavramdır. Saldırganlığın ortaya çıkmasında pek çok etken olabilmektedir. Saldırganlığın nedenleriyle ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde ortaya çıkan sonuçlardan biri alkol ve madde kullanımının ve yoğun stresin de etkili olduğudur (Kaymak Özmen, 2004). Sıkıntı, kaygı, korku, öfke, baskı, endişe, kin, düşmanlık, nefret gibi çeşitli duygular saldırgan davranışın oluşmasında etkileyici olabilmektedirler (Köknel, 1996).

Bireyin kaygı ve korku verici durumlarda ilk olarak verdiği tepkilerden biri öfkelenmedir ve öfke saldırganlığın temellerindedir (Efilti, 2008). Saldırganlık genelde öfke duygusunun doğrudan olan ifadesidir (Köknel, 1995). Öfke insandaki en tabii duygulardandır (Efilti, 2008). Öfke ve saldırganlık arasındaki ilişki karışıktır ve direkt olarak birlikte ortaya çıkmasalar da genellikle öfke saldırganlığı başlatıcı özelliكتedir (Nugent ve Champling, 1997). Öfke; doyurulmamış arzulara, beklenmeyen sonuçlara ve istenilenin elde edilmemesine karşı gösterilen bir duygu tepkisidir (Karataş, 2008). Öfke; dışarıya karşı doğru bir şekilde gösterildiğinde, öfke ifadesi sağlıklı olduğunda, bu duygunun gayet doğal ve evrensel olduğu görülür (Soykan, 2003). Engellenmeler, geçmişte şiddet görmüş olmak, istenilmeyen herhangi bir durumun içinde kalmak gibi sebepler, öfkeye etki eden nedenlerden bazılarıdır (Kökdemir, 2004).

Saldırganlık “şemsiye” bir kavram olarak karşımıza çıktığı için pek çok alt kavramı da içinde bulundurmaktadır (Camadan ve Yazıcı, 2017). Bu şemsiyenin altındaki boyutlardan biri de düşmanlıktır ve düşmanlık, kişinin diğer birey üzerine geliştirdiği olumsuz yaklaşımlar olarak karşımıza çıkar (Demirtaş Madran, 2013). Yani düşmanlık, kişilerin ve nesnelerin olumsuz bir değerlendirilmesidir (Buss, 1961).

Öte yandan düşmanlığı öfke ve tiksintinin birlikte karıştığı olumsuz bir tutum olarak görülebiliriz (Plutchik, 1980). Düşmanca davranan kişi genellikle başkaları hakkında olumsuz değerlendirmeler yapan, başkalarını sevmeyen ve küçümseyen kişidir (Spielberger, Jacobs, Russel ve Crane, 1983).

Düşmanlığı ikiye ayırabiliriz; esas olarak sinir bozucu hareketleri içeren örtük düşmanlık ve hem fiili hem sözlü saldırganlığı içeren açık düşmanlık (Bending, 1962). Düşmanlık üzerine yakın zamanda başka ayrımlar da yapıldı, deneyimsel düşmanlık ve dışavurumcu düşmanlık (Miller ve ark., 1996). Deneyimsel düşmanlık, öznel faktörleri ifade eder, özellikle öfke ile ilgili bilişsel ve duygusal süreçleri içeren düşmanlıktır, örnek olarak şüphe ve alaycılık verilebilir (Ramirez ve Andreu, 2006). Aksine dışavurumcu düşmanlık ise saldırı ve sözlü saldırganlık gibi açıkça düşmanca davranışlara atıfta bulunur (Miller ve ark., 1996).

Düşmanlık genellikle öfke duygularının eşlik ettiği bir tutumu ifade eder ve öfke de düşmanlık da hem otonom hem de somatik sinir sistemleri üzerinde benzer fizyolojik etkiler gösterir (Ramirez ve Andreu, 2006).

2.2.2 Saldırganlık türleri

Moeller (2001) saldırganlığı fiziksel ve sözel olmak üzere ikiye ayırmıştır. Fiziksel saldırganlıkta; vurma, itme, sıkıştırma, yaralama, kırma, bıçaklama gibi karşdakine zarar verme durumu söz konusuysen, sözel saldırganlıkta kelimelerle yani tehdit, alay, dedikodu ve sataşma gibi yollarla diğer tarafa zarar verme söz konusudur (Karataş, 2008).

Buss (1961), saldırganlığın üç boyutta kategorize edilebileceğini öne sürmektedir: (a) fiziksel veya sözlü saldırganlık, (b) aktif veya pasif saldırganlık, (c) dolaylı veya doğrudan saldırganlık. Fiziksel saldırganlık fiziksel olarak zarar vermeyi amaçlarken, sözel saldırganlık sözlü olarak aktarılır ve hedefi psikolojik açıdan zarar vermektir. Aktif saldırganlık kasıtlıdır, mağdura zarar verme amacı güder fakat pasif saldırganlık ise aktif bir şekilde tepki vermez, mağdurun hedeflerine ulaşmasını engellemek şeklinde görülür (Walker ve Richardson, 1998). Üçüncü ve son boyut, dolaylı veya doğrudan yapılan saldırganlık (Buss, 1961). Saldırgan, doğrudan saldırganlıkta mağdura direkt olarak zarar verici tepkiler verir ve tanımlanması kolaydır, dolaylı yoldan saldırganlık yapan kişi ise mağdura direkt bağlanmadan, daha dolambaçlı yollarla ona zarar vermeyi amaçlar, mesela isimsiz olarak mağduru aşağılayıcı notlar göndermek örnek olarak verilebilir (Walker ve Richardson, 1998).

Bu formülasyona uygun olarak doğrudan saldırganlık sözlü veya fiziksel olarak görülebilir, başka birine bağırarak ya da o kişiye vurmaya gibi (Ramirez ve Andreu, 2006). Dolaylı saldırganlıkta ise saldırgan başka biri ya da nesne aracılığıyla hedefe zarar vermeye çalışır, birisine ya da bir şeye zarar verme niyeti vardır (Richardson ve Green, 2003). Karşdaki bireyi dışlamak, reddetmek ve onun isteklerini, eylemlerini görmezden gelmek de dolaylı saldırganlık olarak değerlendirilebilir (Norma, 1969). Dolaylı saldırganlık da sözlü veya fiziksel olarak görülebilir, o kişi hakkında dedikodu yapmak, arkasından konuşmak olarak görebileceğimiz gibi kişinin eşyalarına, malına zarar vermek olarak da görebiliriz (Ramirez ve Andreu, 2006).

2.2.3 Saldırganlık üzerine kuramsal görüş ve yaklaşımlar

2.2.3.1 İçgüdü kuramları

İçgüdü kuramcılarına baktığımızda, saldırgan davranışların sebebinin bireyin doğuştan getirdiği içgüdüsel dürtüler olduğunu görürüz ve bu alanın önde gelen

kuramcılarını ise Freud, çağdaş analistler ve Lorenz'dir (Kağıtçıbaşı, 1999). Bu başlıkta Psikanalitik Kuram ve Etyolojik Kuram anlatılmıştır.

Psikanalitik kuram

Freud başlarda saldırganlık dürtüsünü psikoseksüel gelişim dönemleri çerçevesinde de açıklamıştır (Gençtan, 2012). Psikoseksüel gelişim dönemlerini, 1905-1924 yılları arasında çocukluk cinselliği konusunu inceleyerek oluşturmuştur (Özçürümez, 2011). Oral dönemde; çiğneme, tükürme, ısırma davranışlarıyla saldırganlık görülür, bunlar insanda görülen ilk yıkıcı eylemlerdir ve oral saldırganlık olarak adlandırılır (Gençtan, 2012). Anal dönemde ise çocuk dışkıyı yaparak çevresiyle uyumlu olduğunu belirtirken, dışkıyı yapmayarak çevreye karşı isyanını belirtir ve anal dönemde, anal-sadistik organizasyon görülür (Özçürümez, 2011). Fallik dönemde ise erkek çocuğun sevgi nesnesi olan annesine karşı tek rakibi babasıdır ve babası için saldırganlık temelli duygular besler. (Gençtan, 2012).

Görüldüğü gibi Freud 1920'den önce kuramını; cinsel dürtüyü, bütün çatışma ve patolojilerin merkezine koyarak kurmuştur fakat 1920'de ikili içgüdü kuramından bahsetmiştir ve bu kuramda saldırganlık, libido enerjisinin kaynağı olarak cinsellikle eşit konumda yer almaktadır (Mitchell ve Black, 2014). Yani Freud, yaşamımıza şekil veren libido enerjisini cinsellik ve saldırganlık güdeleri temelinde açıklamıştır (Aydın, 1999). Tüm insanlarda bu iki güdü vardır ve toplum tarafından kabul görmeyen dürtüler bilinçdışı itilir (Atay, 2014). İçgüdüleri açıklarken, ölüm ve yaşam içgüdüleri olarak iki başlık kullanmıştır ve ölüm içgüdüsünün bir türü de saldırganlıktır (Gençtan, 2002). "Haz İlkesinin Ötesinde" makalesinde Freud, asıl ayrımı yaşam ve ölüm içgüdüleri arasında tanımlamıştır (Tüzer, 2011). Freud bastırılmış olanın sadece cinsel arzular değil, ölüm içgüdüsünden kaynaklanan bir yıkıcılık olduğunu düşünür (Mitchell ve Black, 2014). Başka bir deyişle, Freud'a göre saldırganlık, kişiyi kendisine yönelik yıkıcı eğilimlerini dış gerçeklikteki nesnelere yöneltmesidir çünkü ölüm içgüdüsü insanın kendini yok etme isteğini taşır ve bu istek bilinçdışı düzeyde diğer nesnelere yönelir (Karahana ve Sardoğan, 1994). Ölüm içgüdüsü kişinin kendisine yönelmişse, intihara sebep olabilmekte, dışa yönelen ölüm içgüdüsü ise düşmanlık ve saldırganlık şeklinde görülmektedir (Bilgin, 1988).

Adler'in saldırganlık ile ilgili görüşleri Freud'tan farklıdır ve tüm gereksinimleri gidermeye çalışan bir içgüdü olarak tanımlamıştır (Efilti, 2016). Adler'e göre saldırganlığı farklı pozisyonlarda ve farklı biçimlerde bir davranış olarak görebiliriz, başka bir deyişle çevre ve kültürün de etkisiyle saldırganlığı; başkası üzerinde üstünlük kurma, şiddet, histeri ya da paranoya şeklinde görebiliriz (Light-Allende, 2004).

Horney ölüm içgüdüsünü reddetmiştir, saldırganlığın temel anksiyeteye karşılık verilen reaksiyonun neticesi olarak tanımlamıştır (Horney, 2017). Doğumundan itibaren kişinin onaylanıp onaylanmaması, kardeş sayısı, gereksinimlerinin giderilip giderilmemesi bazı duygular oluşmasına sebep olur ve bu duygular sonucunda da kişi savunma mekanizmalarını kullanır (Ayhan ve Hicdurmaz, 2020). Horney'e göre düşmanca tepkiler, nevrotik anksiyetenin yarattığı gerilime tepki olarak bireyin geliştirdiği bir çözüm yoludur, (Geçtan, 2012). Kişi benlik bütünlüğünü korurken oluşan anksiyete yaratan tüm uyaranları tehdit olarak görür ve nihayetinde saldırgan davranışlar gösterebilir (Widom, 2014; Gilbert ve ark., 2015).

Fromm saldırganlığın kaynağını narsisizm olarak belirtmiştir ve Freud'un dürtü kuramının saldırganlığı açıklamada yetersiz kaldığını düşünmüştür (Yavuzer, 2013). Bireylerin tehditlere karşı kendilerini savunmalarına her toplumda rastlarız fakat yıkıcılık bu toplumların çoğunda düşük bir düzeydedir, ek olarak uygarlıkta alt sırada olan toplumların, gelişmiş toplumlardan daha az yıkıcı davranışlar göstermesi yıkıcılığın doğuştan, insanın doğasıyla geldiği görüşünü desteklememektedir (Fromm, 1993).

Kohut ise güçlü bir öfkenin tahrik edilme sonucu ortaya çıkabileceğini söyler ve Kohut'a göre bir kişinin zarar vericiliği psikolojik olay bakımından ikincildir (Yavuzer, 2013).

Etolojik kuram

İçgüdü kuramlarından biri Etolojik Kuramdır. Lorenz (1963), saldırganlığın içgüdüsel bir durum olduğunu söyler ve bu enerjinin uyaranlardan bağımsız şekilde var olduğunu belirtir (Lorenz, 1963). Kişi bir savaşın içinde bulunduğu durumdan ötürü saldırgan olmaz, zaten var olan saldırganlık içgüdüsünden ötürü savaş başlar (Rosell ve Siever, 2015). Lorenz, sinir merkezinde yeterince enerji biriktiği takdirde, saldırgan davranış için herhangi bir tetikleyici olmaksızın bir patlamanın

olabileceğinden bahsetmektedir (Fromm, 1993). Saldırganlık yaşamın sürdürülmesi açısından önemli olmasının yanında saldırgan davranışın ani bir şekilde belirmesi tehlikelidir (Lorenz, 1996). Lorenz (1996), doğal saldırganlığın kendine bir hedef bulamaması halinde, kişide patolojik tepkiler yaratacağını ve bunun da grup içinde çatışmalar yaratacağını söyler.

Oyun yazarı Robert Ardrey de Etolojik Kuramın saldırganlık üzerine söylediklerine katılmıştır, mülk edinmenin bireylerde içgüdüsel olarak var olduğunu söyleyerek, bu mülkü diğerlerine savunma ve korumanın insanlarda da hayvanlarda da ortak olarak görüldüğünü belirtmiştir (Ardrey, 1966: Akt. Alkan, 1983).

2.2.3.2 Engellenme – saldırganlık kuramı

Engellenme-saldırganlık hipotezi Yale Üniversitesi profesörlerinden, John Dollard ve arkadaşları tarafından ilk defa ortaya atılmıştır (Efiltili, 2016). Hipotezi açıklamadan önce engellenmenin ne olduğu konusunu netleştirmek gerekiyor. Engellenme, canlının bir amacı yönelik güdülenmiş davranışının durdurulmasıdır (Morgan, 1998). Engellenme çevreden gelebileceği gibi, kişinin içindeki çatışmalar sonucu da oluşabilir (Goldstein ve Carr, 1981). Saldırganlık, bir dürtüdür ve içgüdü'nün aksine her zaman var olan bir enerji değil, gereksinimlerin karşılanamaması sonucu oluşan ve bir engelden kaynaklanan yoksunluğu bitirmeyi hedefleyen bir güçtür (Kayaoğlu, 2004).

Başlarda destek gören bu hipotez için daha sonraları engellenmenin daima saldırganlıkla sonuçlanmadığı ve tüm saldırgan davranışlarının sebebinin engellenmeler olmadığı anlaşılmıştır (Warburton ve Anderson, 2018).

Engellenme-Saldırganlık Hipotezini yeniden ele alınmıştır çünkü her engellenmeyi doğrudan saldırganlığın nedeni şeklinde göremeyiz buna karşılık, hedefe karşı olan engellenmelerin kişide öfke ve düşmanlık doğurabilir yani öfke saldırganlığın ortaya çıkmasında aracı konumdadır (Berkowitz, 1987).

2.2.3.3 Sosyal öğrenme kuramı

Sosyal Öğrenme Kuramına göre kişiler kendilerini saldırganlık yapan kişilerin yerine koyarlar ve o kişilerle özdeşleşirler (Kulaksızoğlu, 2000). Buradan yola çıkarak çevrenin kişiyi şekillendirdiğini söyleyebiliriz ve buna ek olarak kişiler de çevrelerini şekillendirebilirler (Nelson-Jones, 1982). Kuram saldırganlığın öğrenebildiğini söylemekle beraber, çeşitli şekillerde değiştirilebileceğini, unutulabileceğini ve hatta

bazı durumlarda hiç öğrenilemeyeceğini de söyler. Çocukların kendi çevrelerinde olanları model aldıklarını gösteren pek çok deney yapılmıştır ve çocuğun çevresindekileri taklit etmesi bu kuramın merkezini oluşturmuştur (Cüceloğlu, 1996). Bandura'ya (1973) göre saldırganlığın öğrenilmesi pekiştirme ve taklit dediğimiz iki yolla gerçekleşir. Başka bir deyişle saldırganlık tepkileri, öğrenilmiş tepkilerdir ve pekiştirme de saldırganlık tepkilerinin öğrenilmesinde temel taşlardandır (Freedman, Sears & Carlsmith, 1998). Pekiştireç, bir davranışın gelecekte tekrarlanma ihtimalini arttıran uyarandır (Sönmez, 2011). Saldırgan davranışlar bu şekilde öğrenilebilir ve saldırgan davranışın çevre ve aile tarafından övülmesi, yüceltilmesi gibi durumlarda da pekişir. Gözlem ve model alma ile öğrenme ise, çocuğun kendi çevresindeki saldırgan birini gözlemesi sonucu yeni ve saldırgan davranışlar geliştirmesi ile olur. Kuram salt davranışçılıktan farklı olarak, öğrenmede bilişsel süreçlerin etkisine de değinir (Corey, 2005). Ayrıca kuram, kişiliğin sürekliliği açısından eleştirilmiştir, davranışların sadece öğrenme ile açıklanamayacağı öne sürülmüştür (Cüceloğlu, 1996).

2.2.4 Saldırganlık ve çelişik duygulu cinsiyetçilik ile ilgili yapılan araştırmalar

Glick ve arkadaşları (2000) 15.000 kadın ve erkek katılımcıya ulaştıkları bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışma için 19 ülkeden katılımcı bulunmuştur, bu yönüyle kültürler arası bir araştırmadır. Düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik üzerine yapılan çalışma sonucunda, tüm ülkelerde bu iki cinsiyetçilik türü arasında pozitif korelasyon olduğu bulunmuştur. Cinsiyetçilikte yüksek olan ülkelerde, kadınlar düşmanca cinsiyetçiliği ayrımcı olarak algılamakta, korumacı cinsiyetçiliği olumlu karşılamaktadırlar.

Sakallı-Uğurlu ve Ulu (2003) 851 katılımcıdan oluşan bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada evlilikte kadına yönelik şiddette, çelişik duygulu cinsiyetçilik ve çeşitli demografik özelliklerin etkisine bakılmıştır. Bu araştırmaların sonuçlarında, kadın katılımcılara bakıldığında, düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik ile yaş arttıkça sözel şiddete olan toleransın arttığı görülmektedir. Kadınlarda fiziksel şiddete ilişkin tutumları ise eğitim düzeyi yordamaktadır. Yani daha yüksek derecede eğitilmiş olan kadın katılımcılar fiziksel şiddete karşı daha fazla olumsuz tutum göstermektedirler. Erkek katılımcılara bakıldığında, eğitim düzeyi, yaş ve düşmanca cinsiyetçiliğin, sözel şiddet toleransını yordadığı görülmektedir. Bu da eğitim düzeyi düşük, yaş büyük ve düşmanca cinsiyetçilik tutumu gösteren erkeklerin kadına yönelik sözel

şiddet toleransının arttığı anlamına gelmektedir. Fiziksel şiddete ilişkin tutumlara bakıldığında ise erkek katılımcılarda eğitim düzeyi düşük ve düşmanca cinsiyetçi tutuma sahip olanlarda fiziksel şiddete karşı tutum olumlu olarak görülmektedir. Yani düşmanca cinsiyetçiliğin ve eğitim düzeyinin, fiziksel şiddete karşı olan tutumları yordadığı görülmektedir.

Erkut (2015) tarafından 480 katılımcı ile gerçekleştirilen araştırmada, çelişik duygulu cinsiyetçilik ile evlilikte kadına yönelik şiddete yönelik tutumlar araştırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarında ise, katılımcıların düşmanca cinsiyetçilik puanları arttıkça, evlilikte kadına yönelik şiddet ile ilgili tutumlarının daha olumlu olduğu saptanmıştır. Aynı araştırmada erkek katılımcıların çelişik duygulu cinsiyetçilik düzeylerinin kadın katılımcılardan daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tok (2001) çalışmasında cinsiyet rolleriyle alakalı farklı kalıp yargılara sahip üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini demografik değişkenlere göre araştırmıştır. Cinsiyet rolleriyle alakalı kalıp yargıların ve cinsiyetin, saldırganlık düzeyi üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre saldırganlık düzeyi daha yüksek çıkmıştır. Cinsiyet rolüne ilişkin geleneksel kalıp yargıları olan erkek katılımcıların da saldırganlık düzeyi diğer katılımcılara göre daha anlamlı çıkmıştır.

2.3 Savunma Mekanizmaları

Tüm organizmalar kendilerini koruyan, doğuştan olan ya da sonradan edinilmiş yetilere sahiptir, her varlık kendini bir denge içinde tutmayı amaçlar ve buna homeostasis denmektedir (Öztürk, 2008). Psikanalitik kuramda, benin temel görevlerinden birisi, bireyin psikolojik dengesini korumak amacıyla savunmalar kullanmaktır (Freud, 1961). Freud, 1923 yılında oluşturduğu yapısal kuramında dış gerçeklik ve dürtüler arasındaki bağı benliğin düzenlediğini belirtir. Benlik, bilinçdışı çatışmalara karşı değişik şekillerde savunmalar kullanmaktadır ve bu savunmalar bazı karışık davranışların altındaki anlamı açıklamaya da yararmaktadır (Öztürk, 2008). Yani birey savunma mekanizmalarını bilinçdışı kullanarak kaygı ve bunaltı yaratan durum ve çatışmalardan kendini korur (Kök ve ark., 2007). Savunma mekanizmaları bilinçdışında, tehdit oluşturan duyguyu kontrol altına almak ve özsaygıyı devam ettirmek gibi hedeflerle çalışır (McWilliams, 2010). Savunma mekanizmaları bilinçdışı düzeyde kişileri içerideki ve dışarıdaki çatışmalardan korur, denge ve uyum oluşturarak bu stresli durumları aşmamızı sağlar (Cramer, 1998). Bir

savunma mekanizmasını değerlendirirken, ben'e sağladığı koruma ve çatışmayla direkt ilişkili olmayan ben işlevlerine etkisine bakılır (Hartmann, 2016).

Savunma terimine ilk defa Sigmund Freud'un 1984'te yayınladığı "Savunma Psikonevrozları" araştırmasında rastlamaktayız. Bu çalışma ve ileriki çalışmalarda savunma, benin katlanması zor ve acı verici duygulanımlar karşında direnmesi olarak tanımlanmaktadır. Daha sonra buna savunma değil "bastırma" denmeye başlanmıştır. Savunma için, benin nevroza dönüşme ihtimali olan çatışmalarda kullandığı tüm yöntemler tanımı kullanılırken, bastırmanın bu savunma yöntemlerinden yalnızca bir tanesi olduğu netleşmiştir. (Anna Freud, 2004).

Freud ileriki çalışmalarında da savunma mekanizmalarından bahsetmiştir, "Ketleme, Semptom ve Kaygı"da savunma ve kavramı ve bastırma, tanımlanır ve birbirinden ayrılır (Freud, 2004). Freud, diğer savunma mekanizmalarını tanımlasa da ana odağı bastırma mekanizması üzerinde olmuştur (Mercan, 2011). Yine Freud, "Ketleme, Samptom ve Kaygı" yazısında takıntı nevrozlarında kullanılan mekanizmalardan, yapma bozma ve yalıtma mekanizmaları tanımlar (Freud, 2004). "Cinsellik Üzerine" isimli kitabında ise karşı tepki geliştirme mekanizmalarından bahseder ve yüceltme mekanizmasını tanımlar (Freud, 1953). Scheber Vakasının analizinde de yansıtma savunma mekanizmasını anlatır (Freud, 1958).

Anna Freud ise 1936'da yayımlanan Ben ve Savunma Düzenekleri isimli kitabında, babasının araştırmalarını genişletmiştir (Geçtan, 2012). Anna Freud, savunma mekanizmalarını, dışarıdan gelen istenmeyen ve kaygı yaratan durumlara karşı benliğin uzaklaşmasına ek olarak dürtüsel, içgüdüsel yani içsel gerilimlere karşı bir kontrol sağlayan psikolojik süreçler olarak tanımlamıştır (Freud, 2004). Anna Freud bu kitapta, babasının üzerinde çok durmadığı savunma mekanizmaları üzerinde durmuştur (Mercan, 2011). Analizde tanınan ve betimlenen dokuz savunma mekanizmasına (bastırma, gerileme, tepki oluşturma, yapıp bozma, yansıtma, içe yansıtma, yalıtma, kendine yöneltme karşısına çevirme) ek olarak nevrozdan ziyade normalliğin incelenmesinde açıklanan yüceltmeyi tanımlamıştır (Freud, 2004). Babasının ayrıntılandığı bastırma mekanizması dışındaki dokuz mekanizmayı daha ayrıntılı bir şekilde betimlemiş ve anlatmıştır (Geçtan, 2012). Anna Freud savunma mekanizmalarını hem tanımlamış hem de tedavideki önemlerini kaleme almıştır (Mercan, 2011). Anna Freud'un egoyu incelemesi, savunucu işlevlere, sınırlara ve hatta karakter örgütlenmesine kadar gitmekteydi

(Mitchell ve Black, 2014). Psikanalizi dürtülere odaklanmaktan alıp, psikanalizin benlik savunmalarına odaklanmasını sağlamıştır ve buna ek olarak karakter patolojilerine yoğunlaşılmasına da yardımcı olmuştur (Mercan, 2011). Karşıt-Tepki oluşturma mekanizmasını ele alırsak, öfkeli birey, çok iyi, aşırı yardımsever, sıkabilecek düzeyde kibar olur (Mitchell ve Black, 2014). Analistler savunma mekanizmalarını akademik alanda tartışırken bireyde var olan savunmanın daima patolojik bir duruma işaret ettiğini varsaymazlar (McWilliams, 2010). Savunmanın işlevlerinden biri de benliğin ve benliğin uyumunun korunmasıdır (Stolorow ve Lachman, 1978).

Anna Freud, benliğin hangi dürtü saldırılarını tehlike olarak algılayacağını nedeni değişmektedir der ve savunma süreçleriyle alakalı anksiyete kaynakları tanımlar;

Nesnel Kaygıya Karşı Dürtü Savunması: Çocuk dürtülerinin ebeveynleriyle çatışma yaratacağını fark eder, ya da çeşitli cezalarla bunu deneyimler ve ebeveyn sevgisini kaybetmemek için savunmalar harekete geçer.

ÜstbenKaygısının Yol Açtığı Dürtü Savunması: Üstbenliğin dürtüsel hazza karşı çıkması ve aradaki benliğin yaşadığı anksiyete. Yetişkin nevrozlarında benin dürtüden korkmasının sebebi, üstbenden korkmasıdır.

Dürtü Şiddetinin Yol Açtığı Kaygıya Karşı Dürtü Savunması: Dürtünün istemlerinin çok fazla artması, benlikte bütün düzenin ve örgütlenmenin dağılacağı gibi korkular yaratır ve artan dürtü arzularını denetlemek için savunmalar harekete geçer.

Birbirine Zıt İsteklerin Çatışmasının Yarattığı Kaygıya Karşı Dürtü Savunması: Ben, birbirine uymayan ve yarışan hedeflerin yarattığı anksiyeten, birini saf dışı bırakarak sıyrılır. (Freud, 2004).

Hartmann'a göre savunmalar benliğin uyum sağlayan rolünde kullanılan süreçlerdir. Savunmalar benliğin uyum sağlayıcı işlevleri çerçevesinde ele alınabilir. Savunmaların bazıları çatışmalardan ayrılarak bağımsız olarak benliğin uyum sürecine katkı sağlayıcı hale gelir (Hartmann, 1951).

Kernberg, bölme (splitting) savunmasını temel olarak kişilik gelişimini açıklamış ve teorisini sınır kişilik patolojisine atıfta bulunarak oluşturmuştur (Gabbard 2000). Kernberg'e göre savunmalar, nesne ilişkilerinin içselleştirilmesiyle ilgilidir ve erken dönem patolojilerde bölme, yansıtılmalı özdeşleşme, değersizleştirme ve inkâr gibi mekanizmaların görülür (Kernberg, 1985). Kernberg sınırdurum hastalarının

nevrotiklere göre gerçekliği çarpıtmak için daha çok savunma kullandıklarını, psikotiklere göre ise gerçeklik algılarının daha kuvvetli olduğunu belirtmiştir (Kernberg, 1970).

Klein, bebeğin benliğinin ayrışmasının yansıtma ve içe atma mekanizmalarına bağlar fakat Anna Freud savunmaların benliğin ayrışmasından sonra ortaya çıktığını belirttiği için bu konuda ikili ayır düşer. Klein bebeğin yaşadığı içsel çatışmalara karşı ortaya koyduğu ilkel savunmalardan bahseder (Akyüz, 2018). Klein'in bebeği en erken zamanlarda yaşadığı anksiyete karşısında, paranoid şizoid ve depresif konumlar, savunmalar geliştirir (Hinshelwood, 1989).

2.3.1 Savunma mekanizmalarının sınıflandırılması

Savunma mekanizmalarının sınıflandırılması ve etiketlenmesi üzerine pek çok araştırma ve çalışma yapılmasına rağmen, sınıflandırma üzerine tartışmalar devam etmektedir (Vaillant, 2012). Anna Freud savunma mekanizmalarını kavramsallaştırırken, sınıflandırma çabası içine de girmiştir fakat net sınıflandırmalar daha sonra ortaya konmuştur.

Vaillant (1977) savunma mekanizmalarını hiyerarşik olarak dört sınıfta sıralamıştır. Psikotik, İmmatür, Nevrotik ve Olgun savunmalar şeklinde dört düzeye ayırmıştır. Bu sınıflandırmada olgun savunmalar sağlık ile ilişkili olurken, olgun olmayan savunmalar yetişkin özellikleri ve işlevleriyle negatif yönde ilişki içindedir. Psikotik savunmalar; inkâr, yansıtma ve bozma, yaygın olarak psikozlarda ve beş yaş altında, çocuklukta görülmektedir. İmmatür savunmalar; yansıtma, dışa vurma ve hayal kurma, yaygın olarak duygudurum ve kişilik bozukluklarında görülmektedir. Nevrotik savunmalar; yer değiştirme, karşıt tepki geliştirme, bastırma ve entellektüalizasyon, yaygın olarak nevrozlarda, obsesif Kompulsif bozuklukta, histerik ve nevrotik kişiliklerde görülür. Olgun savunmalar ise; yüceltme ve mizah, yaygın olarak sağlıklı ve olgun kişiler tarafından kullanılır. Daha sonra Vaillant ve Meissener savunmaları ayırırken, psikotik yerine narsisistik savunmalar şeklinde sınıflandırmışlardır. (Vaillant, 1977; Vaillant, 1992; Snarey ve Vaillant, 1985).

Gabbard (2004), savunmalar, patolojiler ve nesne ilişkilerinden yola çıkarak bir sınıflandırma gerçekleştirmiştir. Bu sınıflandırmayı da, ilkel savunmalardan olgun savunmalara doğru yaparak, hiyerarşiyi temele almıştır. İkel savunmalar arasında; inkâr, dışa vurma, bölme, yansıtma, bedenselleştirme, yansıtımlı özdeşim, regresyon

ve idealleştirmeyi sayabiliriz. Nevrotik, daha üst düzey savunmalar arasında ise; cinselleştirme, yapma bozma, özdeşim, rasyonalizasyon, içe yansıtmayı sıralayabiliriz. Olgun savunmalara örnek ise, mizah, yüceltme, baskılama ve altruizm verilebilir. (Gabbard, 2004).

Andrews, Singh ve Bond (1993) yaptıkları çalışmada var olan Savunma Biçimleri Testini yeniden değerlendirmiş ve SBT-40'ı ortaya koymuşlardır. Vaillant'ın yaptığı hiyerarşik sınıflandırmaya benzer bir şekilde savunmaları; olgun olmayan (immatür), nevrotik ve olgun (matür) savunmalar olarak üç sınıfa ayırmışlardır. Bu üçlü sınıflandırmada, mizah, baskılama, yüceltme ve beklenti olgun savunmalar boyutundadır. Karşıt tepki geliştirme, yapma-bozma, idealleştirme ve yapay özgecilik, nevrotik savunmalar boyutunda yer almaktadır. Son olarak, pasif saldırganlık, dışa vurma, yansıtma, otistik fantezi, yalıtma, inkâr, değersizleştirme, yer değiştirme, bölünme, bedenselleştirme, mantığa bürüme ve disosiyasyon ise olgun olmayan savunmalar boyutuna dâhil edilmiştir (Andrews, Singh ve Bond, 1993; Kaya ve Bozkur, 2017).

Bu araştırmada e Bond ve arkadaşlarının geliştirdiği ve ileriki zamanda Andrews, Singh ve Bond (1993)'un yeniden gözden geçirdiği SBT'nin 40 maddelik formu (SBT-40) kullanılmıştır. Buna uygun olarak da Savunma Mekanizmaları, olgun olmayan (immatür), nevrotik ve olgun savunmalar şeklinde 3 kümede anlatılmıştır.

2.3.1.1 İmmatür savunmalar

İlkel savunma mekanizmalarıdır ve bu bölüme 12 tane İmmatür savunma mekanizması anlatılacaktır. Bu savunmalar psikotik veya şizoid görünümle ilişkilendirilebilir (Vaillant, 1986).

Yansıtma (Projection): Bazı dürtü, duygu ve ihtiyaçlar dışarıya yansıtılıp, karşıdan kişinin kendisine yöneltiliyormuş gibi algılanır ve bu önemli savunma mekanizmalarındandır (Öztürk, 2008). Birey kendi hatalarını ve yaşadığı yenilginin sebebini başkasına yükler ya da suçluluk duygusuna neden olacak dürtü, düşünce ve arzularını diğer kişilere yöneltir, böylece kaygıdan korunmuş olur (Gençtan, 2006). Mesela içinde kızgınlık ve kin barındıran birisi “bana kızgınlar, bana kin besliyorlar” diye düşünebilir, burada yansıtma mekanizması işlemektedir (Öztürk, 2008).

Pasif saldırganlık (Passive aggression): Klasik Psikanalitik Kurama göre pasif saldırganlık, anal dönemde otoriteyle yaşanmış olan güç gösterileri ve çekişmelerin

sonucudur (Doğan, 2015). Gizlenmiş bir direnç vardır ve içindeki düşmanlığı örtmek için açık bir şekilde boyun eğme görülür (4th ed., text rev.; DSM–IV–TR; American Psychiatric Association, 2000).

Dışa vurma (Acting out): Bu mekanizma, rahatsızlık veren arzular ve korkularla ilişkili olan kaygıya hâkimiyet kurmak için bilinçdışı gereksinimlerce şekillenen davranışlar olarak görülür (McWilliams, 2010). Dürtü temelli olan bir davranış ile bilinçdışındaki fantezi giderilmektedir (Sencer Tabakcı, 2014).

Yalıtma (Isolation): Anıların duygusal ve bilişsel yanları vardır. Geçmişte yaşadığımız bir anının bilişsel yanı; içerik, yer, zaman gibi bilgilerdir. Duysal yan ise verdiğimiz duygusal tepkidir. Bu savunma mekanizmasında birey, olayın bilişsel yanlarını hatırlarken, yaşanan duygularının ayırarak bilinçdışına bastırır. Yalıtma mekanizması obsesif kompulsif bozuklukta ve yatkınlığı olan bireylerde yaygın olarak görülür (Öztrük, 2008).

Değersizleştirme (Devaluation): Freud değersizleştirme için çocukluk çağında çocuğun, kendisinin ya da annesinin vücudundaki penis eksikliğini fark ederek değersizleştirme yaptığını söyler, ek olarak penis hasedi ve kastrasyon anksiyetesine gönderme yapar. Değersizliğe sahip olan kişi, sürekli kıyaslama yapar ve daha üstün olma gereksinimi duyar (Gençtan, 2011). Nesnenin idealize edilme düzeyine göre, değersizleştirilme düzeyi de artar, fazla idealize edilen nesne, net ve kökten değersizleştirme görür (McWilliams, 2010).

Otistik fantezi (Autistic fantasy): Fantezi, ruhsal çatışmaya sebebiyet veren dürtüsel tasarım ve arzularlar birlikte nesnel hoşnutsuzluğa ve endişeye karşı kullanılan ilkel bir savunma mekanizmasıdır. Yani ben savunmasını yalnızca içerideki hoşnutsuzluğa karşı değil, dışarıdaki hoşnutsuzluğa karşı da uygular. Fantezi, anksiyeteye karşı savunma mekanizması rolündeki baştaki önemini, ilk çocukluk evrelerinde kaybetmektedir. (Freud, 200420).

İnkar/Yadsıma (Denial): Benliğin, tehlikeli olan gerçekliği yok sayma ve inkar etmesi şeklinde kullanılan ilkel bir savunma mekanizmasıdır (Öztürk, 2008). Pek çok kişide baş edilmesi çok zor olaylarda görülür, kişi içinde olduğu durumla baş etmekte zorlanırsa kalan tek yol karşılaştığı tehlikeyi yok saymak olur (Gençtan, 2006). Birey acı verici gerçekten kaçınır ve bu bilinçdışı bir kaçınmadır (Öztürk, 2008). Narsisizmde bireyler sakatlık, çirkinleşmek ve hastalanmak gibi duyguları inkar etme

ihtiyacı gösterebilirler, ayrıca psikotik görünümde, şizofrenide belirgin ve ağır inkar savunma mekanizması görülür (Öztürk, 2008). Anna Freud ise yadsımayı “Ben ve Savunma Mekanizmaları” kitabında fantezide yadsıma, söz ve eylemde yadsıma şeklinde iki kümede ele almıştır.

Yer değiştirme (Displacement): Bir duygu ya da dürtünün asıl nesnesine değil başka bir nesneye yönelmesidir. Çatışma yaratacak dürtü asıl yönelmesi gereken nesne yerine diğer bir nesneye yöneltilir böylece asıl çatışma önlenir. Mesela ebeveynlerine saldırgan duygular hissede bir kişinin bu saldırganlığını topluma, otoriteye yönelmesi örnek olarak verilebilir. Obsesif Kompulsif Bozuklukta bu savunma sıklıkla görülür. (Öztürk, 2008).

Disosiyasyon/Çözülme (Dissociation): En başta Fransız ruhbilimci P. Janet tarafından tanımlanmıştır fakat Janet disosiyasyonu bir savunma mekanizması olarak tanımlamamıştır daha sonra Freud ve Beuer tarafından da ele alınmıştır (Öztürk, 2008). Benlikteki; kimlik, anı, duygu, düşünce gibi boyutların benliğin kalanından ayrılmasıdır, özerkleşme vardır (Bakırcıoğlu, 2010). Depersonalizasyon, dissosiyatif füğ ve dissosiyatif amnezi gibi çeşitli bozukluklarla sonuçlanabilir (Alpert, 1991).

Bölünme/Bölme (Splitting): İçeride atılan nesnenin iyi ve kötü yanlarının belirlenip, bu yanların bölünmesidir. İyi yanları yaşatmak kötü yanları ise öldürmek hedeflenir. Kullanılan en ilkel savunma mekanizmalarından biridir. Şizofrenide ve sınır bozuklukta bölme sıklıkla görülür. Benlikte yaşayan nesne iyi ve kötü diye iki parça olarak var oldukça, benlik de bölünür. Bölme mekanizması, Kernberg ve sınır bozukluğunu nesne ilişkileri çerçevesinde ele alanlar tarafından da açıklanmaktadır. (Öztürk, 2008).

Rasyonalizasyon/Akla uygunlaştırma (Rationalization) : Benlik acı verici olaylarda, akla yatan, akla uygun gelen bir açıklama bulur, buna rasyonalizasyon denmektedir ve çok sık kullanılan bir savunma mekanizmasıdır. Bilinçdışında yapılan ve kişinin kendisini aldattığı bir açıklama kişiyi rahatlatır. Örnek olarak öğrencilerin çalışmadıkları için değil de, öğrenmen yeterli olmadığı için düşük not aldıklarını düşünmeleri ve hatta kendilerini haklı görmeleri verilebilir. Bu savunmaya başka bir deyişle “bilinç dışı bahaneler bulma mekanizması” diyebiliriz. Yaygın olarak alkol ve ilaç bağımlılarının ve ağır kişilik bozukluğu olan bireylerin kullandığı bir mekanizmadır (Öztürk, 2008).

Akla uygunlaştırma genel olarak davranışlarımıza toplumun onayının olduğu mantığa yatkın açıklamalar getirmektir (Gençtan, 2006).

Bedenselleştirme/Somatizasyon (Somatization): En basit tanımıyla kişinin duygusal çatışmalarını, bedensel belirtiler göstererek yaşantılamasıdır (McWilliams, 2011). Hipokandri bozukluğunda yaygın olarak görülür, dürtüler kendilerini bedende, organlarda hastalık belirtileri şeklinde gösterir, ayrıca bu mekanizmayı kullanan bireylerle psikoterapi sürdürmek çok zordur, bedensel yakınmaların içinden ilerlemek gerekebilir (Geçtan, 2006).

2.3.1.2 Nevrotik savunmalar

Dört tür nevrotik savunma vardır bunlar; yapma-bozma, psödo altruizm, idealleştirme ve karşıt tepki geliştirmedir.

Yapma-Bozma (Undoing):Yapma-Bozma mekanizması bireyin iç ya da dış gerçeklikte gerçekleştirdiği ya da gerçekleştirdiğini düşündüğü olumsuz bir davranışı nötralize etmek, o davranışı hiç yapılmamış gibi saymak için yapılan davranışlardan oluşur (Öztürk, 2008). Ebeveynin suçlayan ve engelleyen tavrı bireyin kendini suçlamasına ve cezalandırmasına neden olur, katı süperego kişiyi kısıtlar ve kişinin olası girişimlerini de engeller (Geçtan, 2012). Bu mekanizmaya bir örnek olarak, bir kişi ne zaman balkonda, pencerede bir çocuk görse aklına olumsuz düşünceler geliyor “bu çocuk düşecek şimdi” gibi, bu düşüncenin peşinden ise çocuklar ülkemizin övünülecek değerlerdirler, yaşarlar diye düşünerek kendini rahatlatıyor (Öztürk, 2008).

Psödo altruizm (Pseudo altruism): Anna Freud tarafından tanımlanmıştır. Katı ebeveyn tutumu sonucu çocuk dürtülerini bırakırken çok katı ve keskin bir süperego gelişir. Süperegonun yasaklamasına rağmen çevresindeki kişiler üzerinden doyum sağlanır. Davranış diğeri üzerinden gerçekleştirilir (Freud, 2004).

İdealleştirme (Idealization): Bir çocuğun, ebeveynlerinden birinin onu dünyanın bütün tehlikelerinden koruyabileceğine gerçekten inandığını görebiliriz. Eğer bu idealleştirme yetişkinlikte de az değişime uğramış ise bağlanma yaşayacağı kişiye karşı da benzer beklenti ve inançlar geliştirir, bağlanma ilişkisinin karşısındaki bireyin her şeyi bilen, harika ve olduğunu düşünebilir (McWilliams, 2010).

Karşıt tepki geliştirme (Reaction formation): Birey bilinçdışı dürtülerinin tam tersi şekilde tepkiler verir ve benliğini savunur. Mesela kişinin içinde kin ve nefret eğilimi

varken; kişi çok kibar, nazik olabilir. Yani kişi aşırı derece kibar ve iyiliksever olmak zorundalığı hissediyorsa, aslında kendisindeki olumsuz eğilimlerle savaşıyordur. Türlü bağnazlıkların temelinde de bu mekanizmayı görebiliriz. Ayrıca anal kişilikte ve obsesif kompülsif bozuklukta yaygın görülen bir savunma mekanizmasıdır (Öztürk, 2008).

2.3.1.3 Olgun savunmalar

Olgun savunmalar; yüceltme, mizah, beklenti ve baskılamayı kapsamaktadır.

Yüceltme (Sublimation): Freud, bu mekanizmayı cinsel ilginin sanatsal faaliyetlere yöneltilmesi olarak tanımlamıştır (Vaillant, 1992). Bu mekanizmada ilkel arzular doğal hedeflerinden toplumsal açıdan beğenilen faaliyetlere dönüştürülür (Geçtan, 2006).

Mesela çocukluk çağındaki aşırı sevilme gereksinimi, yetişkinlikte uyumlu ve sağlıklı cinsel ilişkinin temelini oluşturur. Yüceltme mekanizmasının anormal bir tarafı olmadığı ancak normal olmayan özellikler görülebildiği belirtilir. Toplum açısından faydalı davranışlar yaratır (Öztürk, 2008).

Mizah (Humor): Bu mekanizma, psikolojik olan acıya ve çatışmalı duruma tahammülü gösterir. Mizah sağlıklı bir savunma mekanizmasıdır ve bireyin kendi duygularına gülebilmesi, akıl sağlığı açısından önemli bir unsurdur (McWilliams, 2010).

Beklenti (Anticipation): Beklenti savunma mekanizması, gelecekte olma ihtimali olan olayları öngörme ve bunlar üzerine gerçekçi olarak düşünüp, çözümleri ve tepkileri çeşitlendirebilme yetisidir (Watson ve Sinha, 1998). Gelecekteki çatışmayı algılayabilme ve bunu yönetebilme olarak tanımlanabilir (Vaillant, 2000).

Baskılama (Suppression): Uygun görülmeyen arzu ve çatışmaları bilinçten uzaklaştıran savunma mekanizmasıdır (Geçtan, 2012). Birey bilinçli ya da yarı bilinçli olarak gerilimi erteler (Werman, 1983).

3. YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

İstanbul ilinde yaşayan üniversite öğrencilerinde, çelişik duygulu cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi araştırmak ve savunma mekanizmalarının aracı rolünü incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma ilişkiyel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Karasar'a göre (2009) ilişkiyel tarama modeli "iki veya daha fazla değişkenin bir müdahaleye uğratılmaksızın incelendiği araştırmalar" olarak tanımlanmaktadır.

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) istatistikî verilerine göre İstanbul ilinde yer alan çeşitli devlet ve vakıf üniversitelerinin farklı bölümlerinde öğrenim gören toplam 1.109.739 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise çalışma evreninden basit seçkisiz (rastgele) örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen toplam 393 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. %95 güven aralığı ve %5 düzeyinde hata payıyla hesaplama yapıldığında örneklemin en az 384 kişiden oluşması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun üzerine toplam 400 öğrenciden veri toplanmış ancak veri temizleme aşamasında, cevaplardaki tutarsızlıklar ve normal dağılımı bozma gibi nedenlerle 7 öğrenci çalışma dışında bırakılmış ve çalışma 393 öğrenci üzerinde yürütülmüştür.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri anket yöntemi ile toplanmıştır. Ancak öğrencilerden veriler, tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi nedeniyle çevrimiçi (online) ortamda toplanmıştır. Anket; demografik bilgi formu, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ), Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ) ve Savunma Biçimleri Testi (SBT-40) olmak üzere toplam dört bölümden oluşmuştur.

3.3.1 Demografik bilgi formu

Anketin ilk bölümünde yer alan demografik bilgi formunda cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve gelir düzeyi ile ilgili çoktan seçmeli toplam 4 soru yer almıştır.

3.3.2 Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği (ÇDCÖ)

ÇDCÖ, Glick ve Fiske (1996) tarafından geliştirilmiş ve Sakallı-Uğurlu (2002) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılarak Türkçe'ye çevrilmiştir.

Toplam 22 maddeden oluşan ölçek, düşmanca cinsiyetçilik (2, 4, 5, 7, 10, 11, 14, 15, 16, 18, 21. maddeler olmak üzere toplam 11 madde) ve korumacı cinsiyetçilik (1, 3, 6, 8, 9, 12, 13, 17, 19, 20, 22. maddeler olmak üzere toplam 11 madde) olmak üzere iki alt boyuta ayrılmaktadır. Ayrıca korumacı cinsiyetçilik alt boyutundaki sorular heteroseksüel yakınlık (1, 6, 12, 13, maddeler), koruyucu ataerkillik (3, 9, 17, 20. maddeler) ve cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma (8, 19, 22. maddeler) olarak adlandırılan üç gruba ayrılmaktadır.

Altılı Likert tipte (1: hiç katılmıyorum, 6: tamamen katılıyorum) hazırlanmış olan ölçekten alınan alt boyut puanları ve toplam puan arttıkça bireyin cinsiyetçilik ile ilgili tutumu artmaktadır.

Sakallı-Uğurlu (2002) tarafından ÇDCÖ'nün geçerliği %51,06, güvenilirliği ise $\alpha=0,85$ olarak bulunmuştur. Bu çalışmada yapılan Cronbach Alfa güvenilirlik analizi sonucunda ise ÇDCÖ'nün güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,929$ olarak bulunmuştur. Buna göre ölçek mükemmel derecede güvenilir (George ve Mallery, 2003).

3.3.3 Buss-Perry saldırganlık ölçeği (BPSÖ)

BPSÖ, Buss ve Perry (1992) tarafından geliştirilmiş ve Demirtaş-Madran (2012) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılarak Türkçe'ye çevrilmiştir.

Toplam 29 maddeden oluşan ölçek dört alt boyuta ayrılmaktadır. Bunlar öfke (1, 9, 12, 18, 19, 23, 28. maddeler olmak üzere 7 madde), fiziksel saldırganlık (2, 5, 8, 11, 13, 16, 22, 25, 29. maddeler olmak üzere 9 madde), düşmanlık (3, 7, 10, 15, 17, 20, 24, 26. maddeler olmak üzere 8 madde) ve sözel saldırganlık (4, 6, 14, 21, 27. maddeler olmak üzere 5 madde) alt boyutlarıdır.

Beşli Likert tipte (1: kesinlikle katılmıyorum, 5: tamamen katılıyorum) hazırlanmış olan ölçekten alınan alt boyut puanları ve toplam puan arttıkça bireyin

saldırganlıkdüzeyi artmaktadır. Ancak puanlama aşamasında 9 ve 16. maddelerde ters puanlama işlemi yapılmaktadır.

Demirtaş-Madran (2012) tarafından BPSÖ'nün geçerliği %41,4; güvenilirliği ise $\alpha=0,85$ olarak bulunmuştur. Bu araştırmada yapılan Cronbach Alfa güvenilirlik analizi sonucunda ise ölçeğin güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,875$ olarak bulunmuştur. Buna göre ölçeğiye derecede güvenilir (George ve Mallery, 2003).

3.3.4 Savunma biçimleri testi (SBT-40)

SBT-40, Singh ve Bond (1993) tarafından geliştirilmiş ve Yılmaz, Gençöz ve Ak (2007) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılarak Türkçe'ye çevrilmiştir.

Toplam 40 maddeden oluşan ölçek 3 alt boyuta ayrılmaktadır. Bunlar olgun savunma (2, 3, 5, 25, 26, 30, 35, 38. maddeler olmak üzere 8 madde), nevrotik savunma (1, 7, 21, 24, 28, 32, 39, 40. maddeler olmak üzere 8 madde), immatür savunma (6, 29, 23, 36, 11, 20, 34, 37, 10, 13, 14, 17, 8, 18, 31, 33, 9, 15, 19, 22, 4, 16, 12, 27. maddeler olmak üzere 24 madde) alt boyutlarıdır.

Olgun savunma alt boyutunda yüceltme, mizah, beklenti ve baskılama savunma biçimleri; nevrotik savunma alt boyutunda yapma-bozma, psödo altruizm, idealleştirme ve karşıt tepki geliştirme (reaksiyon formasyon) savunma biçimleri; immatür savunma alt boyutunda yansıtma, pasif saldırganlık, dışa vurma, yalıtma, değersizleştirme, otistik fantezi, inkâr, yer değiştirme, disosiyasyon, bölünme, rasyonalizasyon ve bedenselleştirme savunma biçimlerine yönelik maddeler yer almaktadır.

Dokuzlu Likert tipte (1: bana hiç uygun değil, 5: bana çok uygun) hazırlanmış olan ölçekten alınan alt boyut puanları ve toplam puan arttıkça bireyin savunma mekanizmaları kullanımını artmaktadır.

Yılmaz, Gençöz ve Ak (2007) tarafından SBT-40'mölçüt bağıntılı geçerlik ve kriter geçerliğini sağladığı belirtilmiş ve güvenilirlik $\alpha=0,70$ ile $\alpha=0,83$ arasında bulunmuştur. Bu araştırmadayapılan Cronbach Alfa güvenilirlik analizi sonucunda ise SBT-40'ın güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,826$ olarak bulunmuştur. Buna göre ölçek iyi derecede güvenilir (George ve Mallery, 2003).

3.4 Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak nicel analiz yöntemleri ile analiz edilmiştir.

Katılımcılara ilişkin demografik bulgular ve çelişik duygulu cinsiyetçilik, saldırganlık ve savunma biçimleri puanlarına ait tanımlayıcı istatistiklerin hesaplanmasında frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı istatistik yöntemleri kullanılmıştır.

Çelişik duygulu cinsiyetçilik ve saldırganlık, düşmanca cinsiyetçilik ve fiziksel saldırganlık, düşmanca cinsiyetçilik ve düşmanlık arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi ile tespit edilmiştir.

Savunma biçimlerinin düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik göstermeye ve fiziksel ve sözel saldırganlık göstermeye göre karşılaştırılması ilişkisiz örneklem t-testi ile gerçekleştirilmiştir. Bu analizler öncesinde katılımcının baskın cinsiyetçilik ve saldırganlık türü daha yüksek olan alt boyut puanına göre belirlenmiştir.

Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin ve saldırganlığın demografik özelliklere göre karşılaştırılması ise ilişkisiz örneklem t-testi ve varyans analizi (ANOVA) ile yapılmıştır. ANOVA sonucunda farklılık bulunması halinde Tukey-HSD çoklu karşılaştırma (post-hoc) testi kullanılmıştır.

Çelişik duygulu cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ilişkide savunma mekanizmaları kullanımının aracılık rolünü belirlemek için ise çoklu regresyon analizi yapılmış ve anlamlılık ile aracı değişkenin beta katsayısı, ikili korelasyondaki anlamlılık ve korelasyon katsayısı ile karşılaştırılmıştır. Analizlerin tamamı %95 güven aralığında ve $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca, normal dağılım şartının sağlanıp sağlanmadığına, sosyal bilimlerde yürütülen araştırmalarda bu değerlerin $\pm 1,50$ aralığında olmasının önerilmesinden dolayı (Tabachnick ve Fidell, 2013) çarpıklık ve basıklık değerleri incelenerek karar verilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3.1'de verilmiştir.

Çizelge 3.1: Bağımlı Değişkenlere Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

	n	Çarpıklık	Basıklık
Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik	393	0,506	-0,422
Düşmanca Cinsiyetçilik	393	0,650	-0,474
Korumacı Cinsiyetçilik	393	0,372	-0,719
Saldırganlık	393	0,216	-0,126
Fiziksel Saldırganlık	393	0,571	-0,180
Sözel Saldırganlık	393	0,260	0,221
Düşmanlık	393	-0,024	-0,141
Savunma Mekanizmaları Kullanımı	393	-0,040	-0,012
Olgun Savunma	393	-0,234	0,058
Nevrotik Savunma	393	-0,008	-0,401
İmmatür Savunma	393	0,032	-0,241

Tablo 3.1’de görüldüğü üzere parametrik analizlere dahil edilen değişkenlere ait çarpıklık ve basıklık değerleri $\pm 1,50$ aralığında yer almıştır. Bu nedenle, normal dağılım şartının sağlandığına karar verilmiştir.

4. BULGULAR

4.1 Katılımcılara İlişkin Bulgular

Araştırmaya toplam 393 birey katılmıştır. Çizelge 4.1’de katılımcıların sosyodemografik özelliklere göre dağılımı verilmiştir.

Çizelge 4.1: Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklere Göre Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Kadın	222	56,8
	Erkek	169	43,2
Yaş	18-21	157	39,9
	22-25	132	33,6
	26-29	49	12,5
	30+	55	14,0
Eğitim Durumu	Üniversite	316	80,4
	Lisansüstü	77	19,6
Gelir Düzeyi	Düşük	88	22,4
	Orta	275	70,0
	Yüksek	30	7,6
Toplam		393	100

Buna göre, katılımcıların %56,8’si (n=222) kadın ve %43,2’si (n=169) erkektir. Yaş grubu olarak katılımcıların %39,9’u (n=157) 18-21 yaş, %33,6’sı (n=132) 22-25 yaş, %12,5’i (n=49) 26-29 yaş aralığında ve %14’ü (n=55) 30 yaş ve üzerinde yer almaktadır.

Eğitim durumu olarak ise katılımcıların %80,4’ü (n=316) üniversite (lisans) ve %19,6’sı (n=77) lisansüstü öğrencisidir. Ayrıca katılımcıların %22,4’ü (n=88) düşük, %70’i (n=275) orta ve %7,6’sı (n=30) yüksek düzeyde gelire sahip olduğunu belirtmiştir.

4.2 Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Saldırıcılık ve Savunma Biçimlerine Ait Tanımlayıcı Bulgular

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ), Buss-Perry Saldırıcılık Ölçeği (BSÖ) ve Savunma Biçimleri Testi-40'ın (SBT-40) değerlendirilmesi sonucunda ulaşılan tanımlayıcı bulgular alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.2.1 Çelişik duygulu cinsiyetçilik

Çizelge 4.2 ise ÇDCÖ'nün değerlendirilmesi sonucunda elde edilen tanımlayıcı bulgular verilmiştir.

Çizelge 4.2: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği Tanımlayıcı Bulguları

Ölçek/Alt Boyut	N	Min.	Maks.	$\bar{x}$	S
Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik	393	1,00	5,27	2,61	0,97
Düşmanca Cinsiyetçilik	393	1,00	5,36	2,54	1,13
Korumacı Cinsiyetçilik	393	1,00	5,36	2,69	1,04
<i>Tamamlayıcı Farklılaştırma</i>	393	1,00	6,00	2,86	1,18
<i>Koruyucu Ataerkillik</i>	393	1,00	5,50	2,69	1,13
<i>Heteroseksüel Yakınlık</i>	393	1,00	6,00	2,56	1,32

Buna göre katılımcıların çelişik duygulu cinsiyetçilik puan ortalaması $2,61\pm 0,97$ olarak bulunmuştur. Alınabilecek en düşük ve en yüksek puanlara (1-6 puan) oranlandığında katılımcıların %32,2 düzeyinde çelişik duygulu cinsiyetçilik tutumuna sahip oldukları söylenebilir.

Düşmanca cinsiyetçilik alt boyutu ortalaması $2,54\pm 1,13$; korumacı cinsiyetçilik alt boyutu ortalaması ise $2,69\pm 1,04$ olarak tespit edilmiştir. Buna göre katılımcıların korumacı cinsiyetçilik tutumları, düşmanca cinsiyetçilik tutumlarından daha baskın bulunmuştur. Ayrıca, korumacı cinsiyetçilik alt boyutu altında yer alan tamamlayıcı farklılaştırma ortalaması $2,86\pm 1,18$; koruyucu ataerkillik ortalaması $2,69\pm 1,13$ ve heteroseksüel yakınlık ortalaması $2,56\pm 1,32$ olarak tespit edilmiştir.

4.2.2 Saldırıcılık

Çizelge 4.3'de BPSÖ'nün değerlendirilmesi sonucunda elde edilen tanımlayıcı bulgular verilmiştir.

Çizelge 4.3: Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Tanımlayıcı Bulguları

Ölçek/Alt Boyut	n	Min.	Maks.	$\bar{x}$	S
Saldırganlık	393	1,28	4,10	2,47	0,54
Düşmanlık	393	1,00	4,63	2,79	0,73
Sözel Saldırganlık	393	1,00	5,00	2,75	0,68
Öfke	393	1,00	5,00	2,48	0,78
Fiziksel Saldırganlık	393	1,00	4,11	2,01	0,66

Buna göre, katılımcıların saldırganlık puan ortalaması $2,47\pm 0,54$ olarak bulunmuştur. Alınabilecek en düşük ve en yüksek puanlara (1-5 puan) oranlandığında katılımcıların %36,7 düzeyinde saldırganlığa sahip oldukları söylenebilir.

Ayrıca düşmanlık ortalaması $2,79\pm 0,73$; sözel saldırganlık ortalaması $2,75\pm 0,68$; öfke ortalaması $2,48\pm 0,78$ ve fiziksel saldırganlık ortalaması $2,01\pm 0,66$ olarak bulunmuştur. Ortalamalara göre katılımcıların düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeylerinin öfke ve fiziksel saldırganlıktan daha yüksek olduğu görülmüştür.

4.2.3 Savunma biçimleri

Çizelge 4.4'te SBT-40'ın değerlendirilmesi sonucunda elde edilen tanımlayıcı bulgular verilmiştir.

Çizelge 4.4'te görüldüğü üzere ölçek genelinden alınan ortalama puan $4,69\pm 0,85$ olarak bulunmuştur. Alınabilecek en düşük ve en yüksek puanlara (1-9 puan) oranlandığında katılımcıların %15,4 düzeyinde savunma mekanizmaları kullanımına sahip oldukları söylenebilir.

Alt boyutlarda ise olgun savunma ortalaması $5,89\pm 1,18$; nevrotik savunma ortalaması $4,78\pm 1,17$ ve immatür savunma ortalaması $4,25\pm 1,03$ olarak bulunmuştur. Katılımcıların daha çok olgun savunma biçimlerine başvurdukları, bunu sırasıyla nevrotik ve immatür savunma biçimlerinin izlediği görülmüştür.

Çizelge 4.4: Savunma Biçimleri Testi-40 Tanımlayıcı Bulguları

Ölçek/Alt Boyut	n	Min.	Maks.	$\bar{x}$	S
Savunma Mekanizmaları Kullanımı	393	2,23	7,13	4,69	0,85
Olgun Savunma	393	2,00	9,00	5,89	1,18
Mizah	393	1,00	9,00	6,48	1,81
Beklenti	393	1,00	9,00	6,47	1,66
Yüceltme	393	1,00	9,00	5,48	1,94
Baskılama	393	1,00	9,00	5,14	1,73
Nevrotik Savunma	393	1,63	8,13	4,78	1,17
Psödo Altruizm	393	1,00	9,00	6,18	1,57
Yapma-Bozma	393	1,00	9,00	4,62	1,87
Karşıt Tepki Geliştirme	393	1,00	8,50	4,30	1,71
İdealleştirme	393	1,00	9,00	4,04	2,04
İmmatür Savunma	393	1,46	7,13	4,25	1,03
Rasyonalizasyon	393	1,00	9,00	5,62	1,75
Bedenselleştirme	393	1,00	9,00	5,26	1,91
Otistik Fantezi	393	1,00	9,00	4,82	2,35
Pasif Saldırganlık	393	1,00	9,00	4,42	1,74
Yalıtma	393	1,00	9,00	4,42	2,17
Bölünme	393	1,00	9,00	4,07	2,14
Yansıtma	393	1,00	9,00	3,99	1,87
Dışa Vurma	393	1,00	9,00	3,89	1,85
Yer Değiştirme	393	1,00	9,00	3,86	1,93
Değersizleştirme	393	1,00	8,50	3,78	1,75
İnkâr	393	1,00	9,00	3,49	1,73
Disosiyasyon	393	1,00	9,00	3,42	1,75

Ayrıca olgun savunma biçimleri arasında yer alan mizah puanı $6,48\pm 1,81$; beklenti puanı $6,47\pm 1,66$; yüceltme puanı $5,48\pm 1,94$ ve baskılama puanı $5,14\pm 1,73$ olarak bulunmuştur.

Nevrotik savunma biçimleri arasında yer alan psödo altruizm puanı $6,18\pm 1,57$; yapma-bozma puanı $4,62\pm 1,87$; karşıt tepki geliştirme puanı $4,30\pm 1,71$ ve idealleştirme puanı $4,04\pm 2,04$ olarak bulunmuştur.

İmmatür savunma biçimlerinde ise rasyonalizasyon puanı $5,62\pm 1,75$; bedenselleştirme puanı $5,26\pm 1,91$; otistik fantezi puanı $4,82\pm 2,35$; pasif saldırganlık puanı $4,42\pm 1,74$; yalıtma puanı $4,42\pm 2,17$; bölünme puanı $4,07\pm 2,14$; yansıtma puanı $3,99\pm 1,87$; dışa vurma puanı $3,89\pm 1,85$; yer değiştirme puanı $3,86\pm 1,93$; değersizleştirme puanı $3,78\pm 1,75$; inkâr puanı $3,49\pm 1,73$ ve disosiyasyon puanı $3,42\pm 1,75$ olarak bulunmuştur.

4.3 Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Saldırganlık Arasındaki İlişki

“H1: Çelişik duygulu cinsiyetçilik ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezini test etmek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmış ve elde edilen bulgular Çizelge 4.5’te verilmiştir.

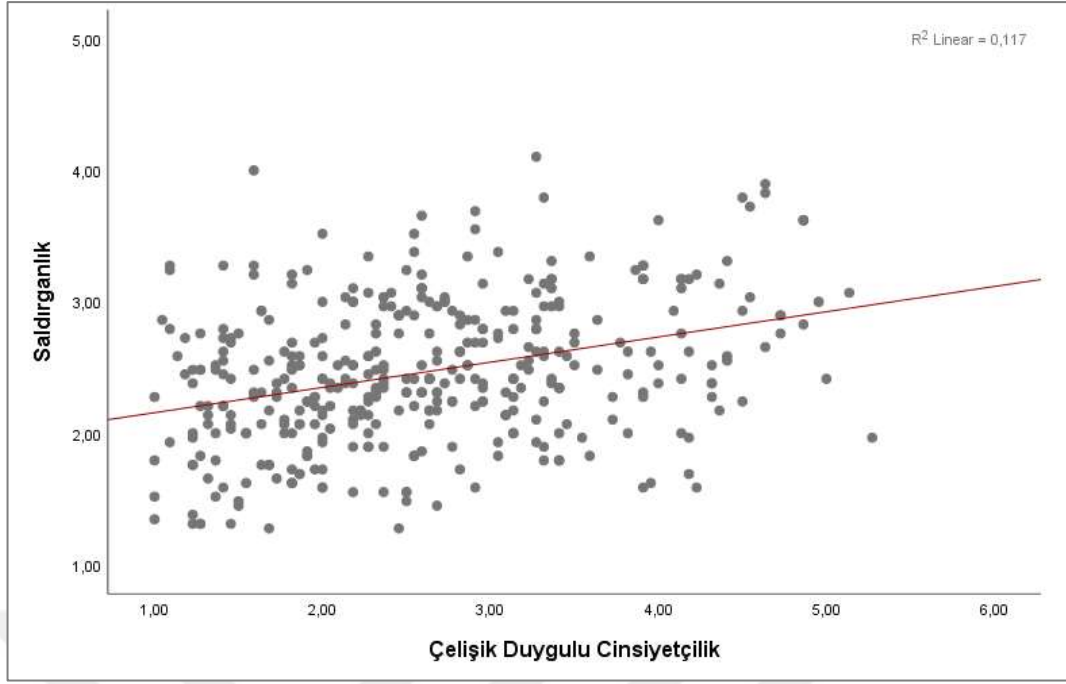
Çizelge 4.5: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Saldırganlık Arasındaki İlişki

		Saldırganlık
	r	0,341
Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik	p	0,000**
	n	393

**p<0,001

Buna göre çelişik duygulu cinsiyetçilik ve saldırganlık arasında orta düzeyde pozitif ($r=0,341$) ve anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki bulunmaktadır. Değişkenlerden birinin artması ile diğeri orta düzeyde bir ilişki ile ve anlamlı bir artış göstermektedir. Değişkenlerin birbiri üzerinde açıkladıkları varyans %11,7’dir ($r^2=0,117$).

Şekil 4.1’de, sağa doğru hafif bir biçimde yükselen regresyon doğrusu çelişik duygulu cinsiyetçilik ve saldırganlık arasındaki orta düzeyde pozitif ilişkiyi göstermektedir.

Şekil 4.1: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Saldırganlık Arasındaki İlişki

4.4 Düşmanca Cinsiyetçilik ve Fiziksel Saldırganlık Arasındaki İlişki

“H2: Düşmanca cinsiyetçilik alt boyutu ile fiziksel saldırganlık alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezini test etmek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmış ve elde edilen bulgular Çizelge 4.6’da verilmiştir.

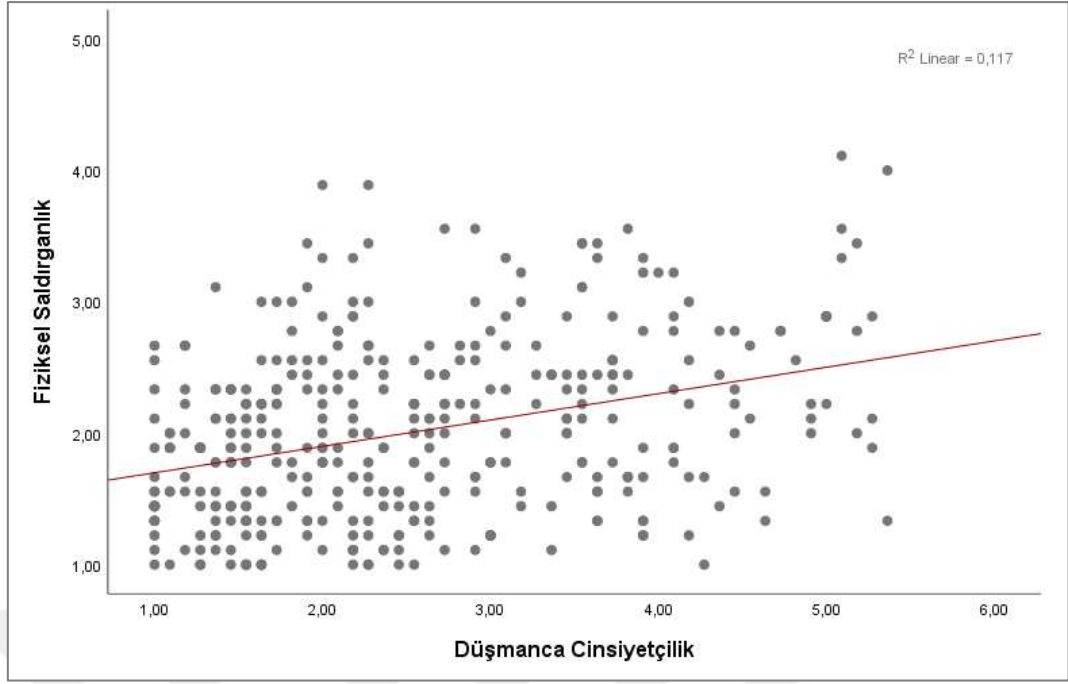
Çizelge 4.6: Düşmanca Cinsiyetçilik ve Fiziksel Saldırganlık Arasındaki İlişki

		Fiziksel Saldırganlık
Düşmanca Cinsiyetçilik	r	0,342
	p	0,000**
	n	393

**p<0,001

Buna göre düşmanca cinsiyetçilik ve fiziksel saldırganlık arasında orta düzeyde pozitif ($r=0,342$) ve anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki bulunmaktadır. Değişkenlerden birinin artması ile diğeri orta düzeyde bir ilişki ile ve anlamlı bir artış göstermektedir. Değişkenlerin birbiri üzerinde açıkladıkları varyans %11,7’dir ($r^2=0,117$).

Şekil 4.2’de, sağa doğru hafif bir biçimde yükselen regresyon doğrusu düşmanca cinsiyetçilik ve fiziksel saldırganlık arasındaki orta düzeyde pozitif ilişkiyi göstermektedir.

Şekil 4.2: Düşmanca Cinsiyetçilik ve Fiziksel Saldırganlık Arasındaki İlişki

4.5 Düşmanca Cinsiyetçilik ve Düşmanlık Arasındaki İlişki

“H3: Düşmanca cinsiyetçilik alt boyutu ile düşmanlık alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezini test etmek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmış ve elde edilen bulgular Çizelge 4.7’de verilmiştir.

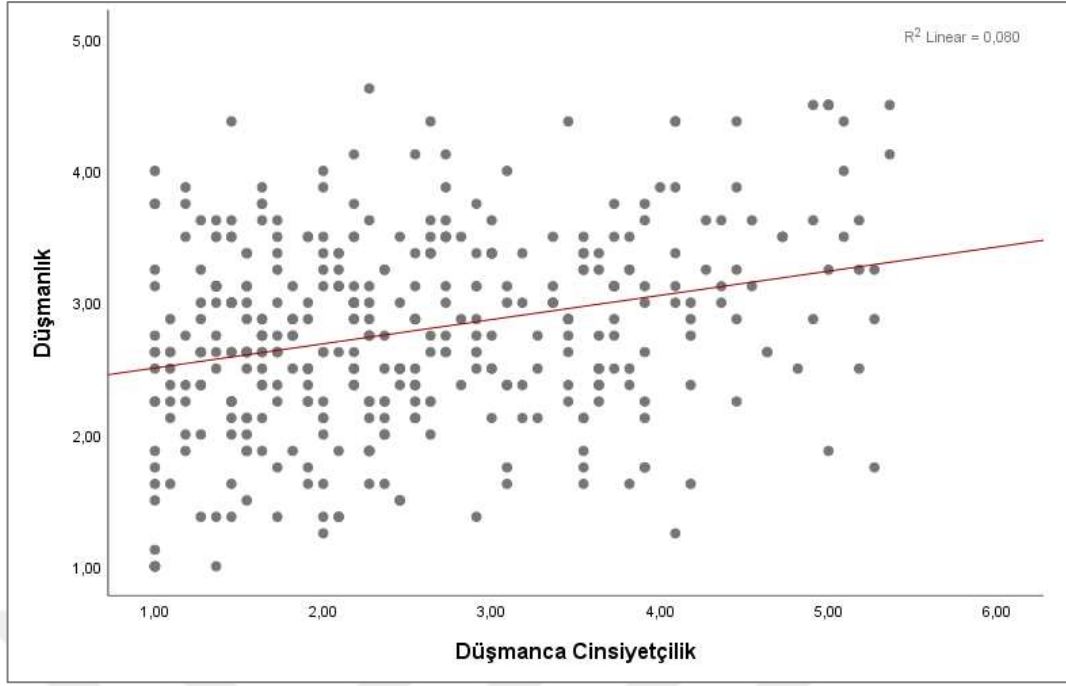
Çizelge 4.7: Düşmanca Cinsiyetçilik ve Düşmanlık Arasındaki İlişki

		Düşmanlık
Düşmanca Cinsiyetçilik	r	0,284
	p	0,000**
	n	393

**p<0,001

Buna göre düşmanca cinsiyetçilik ve düşmanlık arasında düşük düzeyde pozitif ($r=0,284$) ve anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki bulunmaktadır. Değişkenlerden birinin artması ile diğeri düşük düzeyde bir ilişki ile ve anlamlı bir artış göstermektedir. Değişkenlerin birbiri üzerinde açıkladıkları varyans %8’dir ($r^2=0,080$).

Şekil 4.3’te, sağa doğru hafif bir biçimde yükselen regresyon doğrusu düşmanca cinsiyetçilik ve düşmanlık arasındaki düşük düzeyde pozitif ilişkiyi göstermektedir.

Şekil 4.3: Düşmanca Cinsiyetçilik ve Düşmanlık Arasındaki İlişki

4.6 Savunma Biçimlerinin Düşmanca ve Korumacı Cinsiyetçilik Göstermeye Göre Karşılaştırılması

“H4: Düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik gösteren bireylerin kullandıkları savunma biçimleri farklılık göstermektedir.” hipotezini test etmek amacıyla ilişkisiz örneklem t-testi yapılmış ve elde edilen bulgular Çizelge 4.8’de verilmiştir.

Buna göre, düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik gösteren bireylerin kullandıkları olgun ve immatür savunma biçimleri anlamlı farklılık göstermemiştir ($p>0,05$). İki grubun olgun ve immatür savunma biçimlerini kullanmaları benzer düzeydedir.

Ancak düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik gösteren bireylerin kullandıkları nevrotik savunma biçimleri anlamlı farklılık göstermiştir ($p<0,05$). Korumacı cinsiyetçilik tutumuna sahip olan bireylerin nevrotik savunma kullanımları düşmanca cinsiyetçilik tutumuna sahip olanlardan anlamlı olarak daha yüksektir.

Çizelge 4.8: Savunma Biçimlerinin Düşmanca ve Korumacı Cinsiyetçilik Göstermeye Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyetçilik Türü	n	$\bar{x}$	S	t	Sd	p
Olgun Savunma	Düşmanca	157	5,91	1,11	0,619	365	0,536
	Korumacı	210	5,83	1,24			
Nevrotik Savunma	Düşmanca	157	4,43	1,14	-5,399	365	0,000**
	Korumacı	210	5,06	1,10			
İmmatür Savunma	Düşmanca	157	4,28	1,02	0,763	365	0,446
	Korumacı	210	4,20	1,03			

**p<0,001

4.7 Savunma Biçimlerinin Fiziksel ve Sözel Saldırganlık Göstermeye Göre Karşılaştırılması

“H5: Fiziksel ve sözel saldırganlık gösteren bireylerin kullandıkları savunma biçimleri farklılık göstermektedir.” hipotezini test etmek amacıyla ilişkisiz örneklem t-testi yapılmış ve elde edilen bulgular Çizelge 4.9’da verilmiştir.

Çizelge 4.9: Savunma Biçimlerinin Fiziksel ve Sözel Saldırganlık Göstermeye Göre Karşılaştırılması

	Saldırganlık Türü	N	$\bar{x}$	S	t	Sd	p
Olgun Savunma	Fiziksel Saldırganlık	48	5,93	1,16	0,247	390	0,805
	Sözel Saldırganlık	344	5,88	1,18			
Nevrotik Savunma	Fiziksel Saldırganlık	48	5,10	1,19	2,021	390	0,044*
	Sözel Saldırganlık	344	4,73	1,16			
İmmatür Savunma	Fiziksel Saldırganlık	48	4,70	0,83	3,231	390	0,001*
	Sözel Saldırganlık	344	4,19	1,05			

Buna göre, fiziksel ve sözel saldırganlık gösteren bireylerin kullandıkları olgun savunma biçimleri anlamlı farklılık göstermemiştir (*p>0,05). İki grubun olgun savunma biçimlerini kullanmaları benzer düzeydedir.

Ancak fiziksel ve sözel saldırganlık gösteren bireylerin kullandıkları nevrotik ve immatür savunma biçimleri anlamlı farklılık göstermiştir (p<0,05). Fiziksel saldırganlık tutumu gösteren bireylerin nevrotik ve immatür savunma kullanımları sözel saldırganlık gösteren bireylerden anlamlı olarak daha yüksektir.

4.8 Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması

4.8.1 Cinsiyet

“H6a: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.” hipotezini test etmek amacıyla ilişkisiz örneklem t-testi yapılmış ve elde edilen bulgular Çizelge 4.10’de verilmiştir.

Çizelge 4.10: Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S	T	Sd	P
Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik	Kadın	222	2,30	0,79	-7,824	311,067	0,000**
	Erkek	169	3,04	1,01			
Düşmanca Cinsiyetçilik	Kadın	222	2,10	0,84	-9,476	287,304	0,000**
	Erkek	169	3,12	1,19			
Korumacı Cinsiyetçilik	Kadın	222	2,50	0,96	-4,289	333,987	0,000**
	Erkek	169	2,95	1,10			

**p<0,001

Buna göre çelişik duygulu cinsiyetçilik ve alt boyutları olan düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermiştir (p<0,05). Erkeklerin hem genel olarak çelişik duygulu cinsiyetçilik tutumları, hem düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik tutumları kadınlardan anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

4.8.2 Yaş

“H6b: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir.” hipotezini test etmek amacıyla varyans analizi (ANOVA) yapılmış ve elde edilen bulgular Çizelge 4.11’de verilmiştir.

Çizelge 4.11: Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Yaşa Göre Karşılaştırılması

Yaş	N	$\bar{x}$	s	Varyans	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	P
18-21	157	2,74	1,06	G. Arası	8,471	3	2,824	3,071	0,028*
22-25	132	2,51	0,94	G. İçi	357,699	389	0,920		
26-29	49	2,35	0,79	Toplam	366,170	392			
30+	55	2,74	0,83						

Buna göre çelişik duygulu cinsiyetçilik, yaşa göre anlamlı farklılık göstermiştir (* $p < 0,05$).

4.8.3 Eğitim durumu

“H6c: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.” hipotezini test etmek amacıyla ilişkisiz örneklem t-testi yapılmış ve elde edilen bulgular Çizelge 4.12’te verilmiştir.

Çizelge 4.12: Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Eğitim Düzeyi	n	$\bar{x}$	s	T	Sd	p
Üniversite	316	2,71	1,00	5,282	168,889	0,000**
Lisansüstü	77	2,21	0,67			

** $p < 0,001$

Buna göre çelişik duygulu cinsiyetçilik, eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermiştir ($p < 0,05$). Üniversite düzeyindeki bireylerin çelişik duygulu cinsiyetçilik tutumları lisansüstü düzeyindeki bireylerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

4.8.4 Gelir düzeyi

“H6d: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir.” hipotezini test etmek amacıyla varyans analizi (ANOVA) yapılmış ve elde edilen bulgular Çizelge 4.13’te verilmiştir.

Çizelge 4.13: Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Gelir	N	$\bar{x}$	s	Varyans	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	p
Düşük	88	2,55	0,99	G. Arası	0,493	2	0,246	0,263	0,769
Orta	275	2,64	0,96	G. İçi	365,677	390	0,938		
Yüksek	30	2,61	0,95	Toplam	366,170	392			

Buna göre çelişik duygulu cinsiyetçilik, gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemiştir ($p > 0,05$). Tüm gelir gruplarındaki bireylerin benzer cinsiyetçilik tutumuna sahip olduğu söylenebilir.

4.9 Saldırganlığın Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması

4.9.1 Cinsiyet

“H7a: Saldırganlık, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.” hipotezini test etmek amacıyla ilişkisiz örneklem t-testi yapılmış ve elde edilen bulgular Çizelge 4.14’da verilmiştir.

Çizelge 4.14: Saldırganlığın Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S	t	Sd	p
Kadın	222	2,40	0,53	-2,659	389	0,008*
Erkek	169	2,55	0,55			

*p<0,05

Buna göre saldırganlık, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermiştir (p<0,05). Erkeklerin saldırganlık düzeyleri kadınlardan anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

4.9.2 Yaş

“H7b: Saldırganlık, yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir.” hipotezini test etmek amacıyla varyans analizi (ANOVA) yapılmış ve elde edilen bulgular Çizelge 4.15’de verilmiştir.

Çizelge 4.15: Saldırganlığın Yaşa Göre Karşılaştırılması

Yaş	N	$\bar{x}$	s	Varyans	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	p
18-21	157	2,62	0,55	G. Arası	8,417	3	2,806	10,157	0,000
22-25	132	2,45	0,51	G. İçi	107,448	389	0,276		
26-29	49	2,29	0,54	Toplam	115,865	392			
30+	55	2,23	0,46						

Buna göre saldırganlık, yaşa göre anlamlı farklılık göstermiştir (p<0,001).

4.9.3 Eğitim durumu

“H7c: Saldırganlık, eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.” hipotezini test etmek amacıyla ilişkisiz örneklem t-testi yapılmış ve elde edilen bulgular Çizelge 4.16’da verilmiştir.

Çizelge 4.16: Saldırganlığın Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Eğitim Düzeyi	n	$\bar{x}$	s	T	Sd	p
Üniversite	316	2,50	0,54	2,336	391	0,020
Lisansüstü	77	2,34	0,53			

Buna göre saldırganlık, eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermiştir ($p < 0,05$). Üniversite düzeyindeki bireylerin saldırganlıkları lisansüstü düzeyindeki bireylerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

4.9.4 Gelir düzeyi

“H7d: Saldırganlık, gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir.” hipotezini test etmek amacıyla varyans analizi (ANOVA) yapılmış ve elde edilen bulgular Çizelge 4.17’de verilmiştir.

Çizelge 4.17: Saldırganlığın Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Gelir	N	$\bar{x}$	s	Varyans	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	p
Düşük	88	2,58	0,54	G. Arası	1,640	2	0,820	2,800	0,062
Orta	275	2,43	0,54	G. İçi	114,225	390	0,293		
Yüksek	30	2,47	0,52	Toplam	115,865	392			

Buna göre saldırganlık, gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemiştir ($p > 0,05$). Tüm gelir gruplarındaki bireylerin benzer saldırganlık tutumuna sahip olduğu söylenebilir.

4.10 Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ile Saldırganlık Arasındaki İlişkide Savunma Mekanizmaları Kullanımının Aracılık Rolü

“H8: Çelişik duygulu cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ilişkide savunma mekanizmaları kullanımının aracılık rolü bulunmaktadır.” hipotezini test etmek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır (Çizelge 4.18).

Çizelge 4.18: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ile Saldırganlık Arasındaki İlişkide Savunma Mekanizmaları Kullanımının Aracılık Rolüne İlişkin Regresyon Bulguları

	Standardize Olmayan Parametreler		Standardize Parametreler	T	P	İkili Korelasyon
	B	S. Hata	β			
Sabit	1,256	0,142		8,864	0,000	
Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik	0,141	0,027	0,250	5,186	0,000	0,341
Savunma Mekanizmaları Kullanımı	0,180	0,031	0,280	5,794	0,000	0,361

* Bağımlı Değişken: Saldırganlık; Adj. $r^2=0,182$; $F=44,726$; $p=0,000$.

Çizelge 4.18’de görüldüğü üzere savunma mekanizmaları kullanımının dahil edildiği modelde çelişik duygulu cinsiyetçiliğin saldırganlık üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmaktadır ($p<0,05$). Çelişik duygulu cinsiyetçilik ve saldırganlık arasındaki ilişki katsayısı $\beta=0,250$ ve anlamlı olarak bulunmuştur.

Savunma mekanizmaları kullanımı dâhil edilmediğinde çelişik duygulu cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ikili ilişki katsayısı ise $r=0,341$ ve yine anlamlıdır ($p<0,05$). Bu bulgu daha önce Çizelge 4.5’te de verilmiştir.

Bu bulgulara göre, çelişik duygulu cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ilişkiye savunma mekanizmaları kullanımı dâhil edildiğinde anlamlı ilişki bozulmamış ancak ilişkinin gücünde azalma olmuştur ($r=0,341$ ’den $r=0,250$ ’ye düşmüştür). Dolayısıyla savunma mekanizmaları kullanımı; çelişik duygulu cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ilişkide “*kısmi aracılık rolüne*” sahiptir. Çünkü ilişkiyi anlamsızlaştırmamış ancak ilişkinin gücünü azaltmıştır.

4.11 Hipotezlerin Kabulü/Reddi

Elde edilen bulgulara dayalı olarak;

“H1: Çelişik duygulu cinsiyetçilik ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki vardır.” **kabul edilmiştir.**

“H2: Düşmanca cinsiyetçilik alt boyutu ile fiziksel saldırganlık alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki vardır.” **kabul edilmiştir.**

“H3: Düşmanca cinsiyetçilik alt boyutu ile düşmanlık alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki vardır.” kabul edilmiştir.

“H4: Düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik gösteren bireylerin kullandıkları savunma biçimleri farklılık göstermektedir.” kısmen kabul edilmiştir. Çünkü olgun ve immatür savunma anlamlı farklılık göstermemekte, nevrotik savunma ise anlamlı farklılık göstermektedir.

“H5: Fiziksel ve sözel saldırganlık gösteren bireylerin kullandıkları savunma biçimleri farklılık göstermektedir.” kısmen kabul edilmiştir. Çünkü olgun savunma anlamlı farklılık göstermemekte, ancak immatür ve nevrotik savunma ise anlamlı farklılık göstermektedir.

“H6a: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.” kabul edilmiştir.

“H6b: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir.” kabul edilmiştir.

“H6c: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.” kabul edilmiştir.

“H6d: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir.” reddedilmiştir.

“H7a: Saldırganlık, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.” kabul edilmiştir.

“H7b: Saldırganlık, yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir.” kabul edilmiştir.

“H7c: Saldırganlık, eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.” kabul edilmiştir.

“H7d: Saldırganlık, gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir.” reddedilmiştir.

“H8: Çelişik duygulu cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ilişkide savunma mekanizmaları kullanımının aracılık rolü bulunmaktadır.” kısmen kabul edilmiştir. Çünkü savunma mekanizmaları kullanımını *“kısmi aracılık rolüne”* sahiptir.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın amacı İstanbul ilinde okuyan üniversite öğrencilerinde çelişik duygulu cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi araştırmak ve savunma mekanizmalarının aracı rolünü incelemektir. Ortaya atılan hipotezler test edilmiştir. Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda ulaşılan bulgular tartışılıp değerlendirilmiştir.

Araştırmaya, yaklaşık dörtte üçü (%73,5) 18- 25 yaş arasında yer alan ve %57'si kadınlardan, %43'ü erkeklerden oluşan toplam 393 üniversite öğrencisi katılmıştır. Öğrencilerin %80'i lisans, 20'si ise lisansüstü yani yüksek lisans veya doktora öğrencisidir. Ayrıca araştırmaya gelir düzeyi olarak %70'i orta düzeyde bulunan öğrenciler katılmıştır. Dolayısıyla orta düzeyde gelire sahip, büyük oranda lisans düzeyinde öğrenim gören ve 25 yaşın altında bulunan, daha çok kadınların oluşturduğu bir örneklem üzerinde çalışılmıştır.

Öğrencilerin çelişik duygulu cinsiyetçilik tutumları incelendiğinde kadının sevilmesi, yüceltilmesi ve korunması gerektiği anlayışına dayalı olan korumacı cinsiyetçilik ifadelerine katılımları; ön yargı, yanlış ve esnek olmayan genellemeleri kapsayan düşmanca cinsiyetçiliği gösteren ifadeler katılımlarından daha yüksektir.

Ayrıca yine birbirine yakın düzeylerde olmakla birlikte korumacı cinsiyetçilik tutumunda tamamlayıcı farklılaştırma öne çıkmıştır. Bunu koruyucu ataerkillik ve heteroseksüel yakınlık izlemiştir. Buradan, korumacı cinsiyetçilik tutumuna sahip olan kişilerin; kadınları, erkekleri tamamlayan, bir başka ifade ile erkeğin diğer yarısı yapan bir cinsiyet olarak gördüklerini söyleyebiliriz. Çünkü tamamlayıcı farklılaştırma, bir erkeğin ancak duygusal bir eşe sahip olması durumunda tam bir erkek olabileceği düşüncesine dayanmaktadır.

Eroğlu-Şah (2020) tarafından yapılan araştırma sonucunda düşmanca cinsiyetçiliğin, Karadayı (2020) tarafından yapılan araştırmada ise korumacı cinsiyetçiliğin daha baskın olduğu tespit edilmiştir. Bu yönüyle bu araştırmada korumacı cinsiyetçiliğin daha baskın olması Eroğlu-Şah'ın (2020) araştırmasından farklılaşmıştır. Ayrıca

araştırmada kadınların korumacı cinsiyetçilik puanları erkeklerin de dūřmanca cinsiyetçilik puanu daha yüksek bulunmuştur. Ayan (2013) ve Alptekin'in (2014) yaptıkları araştırmalarda da kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha çok korumacı cinsiyetçilik gösteren ifadelere katıldıkları görölürken, erkek öğrencilerin ise daha çok dūřmanca cinsiyetçilik gösteren ifadelere katıldıkları belirlenmiştir. Bu yönüyle araştırma literatürle uyumludur.

Ancak saldırganlık türleri incelendiğinde dūřmanlık ve sözel saldırganlık puanlarının, öfke ve fiziksel saldırganlıktan daha yüksek olduğu görölmüştür. Bu yönüyle fiziksel saldırganlığın en düşük düzeyde olması sevindirici olsa da dūřmanlık ve sözel saldırganlık puanları olumsuz bir sonuç olarak dikkat çekmiştir. Ayrıca öğrencilerin saldırganlık türlerinin yüksek puandan düşük puana doğru sırası literatür ile tamamen benzerlik göstermiştir.

Sökmen (2018) tarafından Üsküdar Üniversitesi öğrencisi 200 kiři üzerinde yapılan araştırma ile Algur (2019) tarafından Geliřim Üniversitesi öğrencisi 250 kiři üzerinde yapılan araştırmalarda da tamamı ile benzer sonuçlar tespit edilmiştir. Bu araştırmalarda da benzer biçimde, üniversite öğrencilerinin dūřmanlık ve sözel saldırganlıklarının daha önde olduğu, bunları sırasıyla öfke ve fiziksel saldırganlığın izlediği tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda, savunma mekanizmaları biçim açısından incelendiğinde katılımcıların daha çok olgun savunma biçimlerini kullandıkları, bunu nevrotik ve immatür savunma biçimlerinin izlediği görölmüştür. Olgun savunma biçimlerinden sonra üniversite öğrencilerinin başvurdukları savunma biçimi nevrotik savunma biçimleridir. İmmatür savunma biçimleri ise olgun ve nevrotik savunma biçimlerinden sonra gelmiştir.

Dağce-Hafizoğlu'nun (2019), İstanbul'daki 515 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada başvurulan savunma biçimi sıralamasını nevrotik, olgun ve immatür olarak bulmuştur. Ancak Akdeniz (2020) yine İstanbul'da 468 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırma sonucunda bu sıralamayı olgun, nevrotik ve immatür olarak tespit etmiştir. Dolayısıyla bu araştırmanın sonuçları Dağce-Hafizoğlu'ndan (2019) farklılık göstermiş ancak Akdeniz (2020) ile benzerlik göstermiştir. Buradan da literatürde, üniversite öğrencilerinin kullandığı savunma biçimleri açısından tutarsız sonuçlar elde edildiğini görölmüştür.

Ayrıca olgun savunma biçimleri arasında mizah ve beklenti öne çıkmış, bunları yüceltme ve baskılama izlemiştir. Bu bulgu Dağce-Hafizoğlu'nun (2019) araştırma bulguları ile büyük ölçüde paraleldir.

Nevrotik savunma biçimleri arasında ise psödo-altruizm özellikle öne çıkmakta, bunu yapma-bozma ve karşıt tepki geliştirme izlemektedir. Bu bulgu da Dağce-Hafizoğlu'nun (2019) araştırma bulguları ile yine paraleldir. Dağce-Hafizoğlu (2019) benzer şekilde psödo-altruizmi ilk sırada bulmuş, bunu yapma-bozma izlemiştir.

İmmatür savunma biçimleri arasında rasyonalizasyon, bedenselleştirme ve otistik fantezi en çok kullanılan savunma biçimleri olarak öne çıkmıştır. Öte yandan olgun, immatür ve nevrotik ayrımı yapılmadığında öğrencilerin en sık kullandıkları savunma biçimleri sırasıyla mizah, beklenti ve psödo-altruizm olarak tespit edilmiştir. Bu bulgular da Dağce-Hafizoğlu'nun (2019) araştırma bulguları ile yine büyük ölçüde paraleldir.

Yapılan ilişki analizleri sonucunda çelişik duygulu cinsiyetçilik ve saldırganlık, düşmanca cinsiyetçilik ve fiziksel saldırganlık, düşmanca cinsiyetçilik ve düşmanlık arasında pozitif ve anlamlı ($p<0,05$) ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan birinde artış yaşandığında diğeri de anlamlı olarak artmaktadır. Ancak çelişik duygulu cinsiyetçilik ve saldırganlık arasındaki ($r=0,341$) ve düşmanca cinsiyetçilik ve fiziksel saldırganlık arasındaki ($r=0,342$) ilişkiler orta düzeyde, düşmanca cinsiyetçilik ve düşmanlık arasındaki ilişki ise ($r=0,284$) düşük düzeydedir. Buna göre, özellikle düşmanca cinsiyetçilik tutumu ve fiziksel saldırganlık arasında önemli bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde benzer çalışmalar oldukça sınırlıdır ancak sınırlı sayıdaki araştırmalardan birinde Set ve Ergin (2019) Tekirdağ ve İstanbul'da 281 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırma sonucunda çelişik duygulu cinsiyetçilik ile saldırganlık arasında pozitif ($r=0,360$) ve anlamlı ($p<0,05$) ilişki, düşmanca cinsiyetçilik ile saldırganlık arasında yine pozitif ($r=0,430$) ve anlamlı ($p<0,05$) ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Bunun yanında Cross vd.'nin (2019) yaptıkları araştırma sonucunda düşmanca cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ilişki pozitif ($r=0,390$) ve anlamlı ($p<0,05$) bulunmuştur. Dolayısıyla bu araştırmada tespit edilen sonuçlar ilgili araştırmalarda ortaya koyulan sonuçlar ile paralellik göstermiştir. Ancak Malonda vd. (2018) tarafından İspanya'da, 708 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen araştırmada düşmanca cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ilişki

yine anlamlı bulunmasına rağmen düşük düzeyde ($r=0,240$) bulunmuştur. Bunu kültürel farklılığın bir sonucu olarak karşılamak mümkündür.

Ayrıca düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik gösteren bireylerin kullandıkları savunma biçimleri karşılaştırıldığında korumacı cinsiyetçilik tutumuna sahip olan bireylerin nevrotik savunma kullanımları düşmanca cinsiyetçilik tutumuna sahip olanlardan anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Fiziksel ve sözel saldırganlık gösteren bireylerin kullandıkları savunma biçimleri karşılaştırıldığında da fiziksel saldırganlık tutumu gösteren bireylerin nevrotik ve immatür savunma kullanımları sözel saldırganlık tutumu gösteren bireylerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Yani fiziksel saldırganlık tutumu gösteren katılımcıların, sözel saldırganlık gösteren katılımcılara göre daha çok nevrotik ve immatür savunma mekanizması kullandıkları görülmektedir.

Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin demografik özelliklere göre karşılaştırılması sonucunda ise gelir düzeyinin bunlar üzerinde anlamlı etkisinin olmadığı ($p>0,05$) ancak yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyinin anlamlı etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin ve lisans düzeyinde öğrenim görenlerin cinsiyetçilik tutumları kadınlardan ve lisansüstü düzeyde öğrenim görenlerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Araştırma sonucunda çelişik duygulu cinsiyetçiliğin, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte olduğu görülmüştür. Bu çalışmada erkeklerin (3,04) ve kadınların (2,30) cinsiyetçilik puanları farklılık göstermektedir ve erkeklerin cinsiyetçilik puanı daha yüksektir.

Literatürde bu çalışmadaki sonuçları destekler nitelikte sonuçlar bulunmuştur. Twenge'nin (1997) cinsiyetçilik üzerine yaptığı meta analiz sonucuna bakıldığında da, kadınların erkeklere kıyasla daha az cinsiyetçi tutumlar sergilediği görülmüştür. Alptekin'in (2014) 106 kadın ve 111 erkek ile yaptığı çalışmanın sonuçlarına bakıldığında, cinsiyetçiliğin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılık gösterdiği görülmüştür. Erkek katılımcıların, kadın katılımcılara oranla daha yüksek cinsiyetçilik puanına sahip olduğu belirlenmiştir. Karadayı (2020), Uysal Çelik (2018) ve Tüfekçibaşı'nın (2020) yaptığı çalışmalarda da bu çalışmaya paralel biçimde erkeklerin cinsiyetçi yaklaşımlarının kadınlardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Karadayı (2020) İstanbul'da yaptığı ve 365 üniversite

öğrencisini dâhil ettiği araştırmada erkeklerin düşmanca tutumlarının ve genel olarak cinsiyetçi yaklaşımlarının kadınlardan daha yüksek olduğunu bulgulamıştır. Uysal Çelik (2018) Mersin’de öğrenim gören erkek üniversite öğrencilerinin yine benzer biçimde düşmanca tutumlarının ve genel olarak cinsiyetçi yaklaşımlarının kadınlardan anlamlı olarak daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Erkek katılımcıların, kadın katılımcılara oranla daha yüksek cinsiyetçilik puanına sahip olduğu belirlenmiştir. Yaptığımız araştırmada elde edilen sonuçların yapılan diğer araştırmalarla uyumlu olduğu görülmektedir. Ancak korumacı tutumun her iki çalışmada cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermezken bu araştırmada farklılık göstermesi bu çalışmalardan farklılık göstermiştir. Bu değişikliğin sebebi araştırmaların yapıldığı örneklemeler, şehir ve okul farklılıkları olabilir.

Ayrıca araştırmamız sonucunda gelir düzeyine göre cinsiyetçi tutumun değişmemesi literatür ile paralellik göstermemiştir. Nitekim Tüfekçibaşı (2020) yapmış olduğu araştırmada yüksek gelir grubundaki bireylerin daha eşitlikçi olduklarını belirtmiştir. Ancak bu araştırmada gelire göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Saldırganlığın demografik özelliklere göre karşılaştırılması sonucunda ise gelir düzeyinin saldırganlık üzerinde anlamlı etkisinin olmadığı ($p>0,05$) ancak yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyinin anlamlı etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin ve lisans düzeyinde öğrenim görenlerin saldırganlık tutumları kadınlardan ve lisansüstü düzeyde öğrenim görenlerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca 18-25 yaş arasındaki öğrencilerin saldırganlıkları anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Araştırma sonucunda saldırganlığın, cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu araştırmada erkeklerin (2,55) ve kadınların (2,40) saldırganlık puanları farklılık göstermektedir ve erkeklerin saldırganlık puanı daha yüksektir.

Literatüre bakıldığında benzer sonuçlar görmekteyiz. Ulaşılan sonuçlara uyumlu olarak, Buss ve Perry’nin (1992), yaptığı araştırmada fiziksel saldırganlık ve sözel saldırganlık puanlarının erkeklerde kadınlara göre daha yüksek çıktığı saptanmıştır. Kurtyılmaz’ın (2005), Anadolu ve Osmangazi üniversitelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının saldırganlık düzeyleri üzerine yaptığı araştırmada, cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında erkeklerin saldırganlık düzeylerinin kadınlara kıyasla anlamlı şekilde yüksek çıktığı belirlenmiştir. Tok (2001), yaptığı araştırmada üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre saldırganlık düzeylerine bakmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsünde eğitim gören 531 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, cinsiyet değişkeninin üniversite öğrencilerinin saldırganlık puanları üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Cinsiyet değişkenine göre kıyaslandığında, erkek öğrencilerin saldırganlık düzeyleri, kadın öğrencilerin saldırganlık düzeylerine göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Çelik (2006), örneklemin 271 kadın ve 216 erkek üniversite öğrencisi olduğu araştırmada, erkek öğrencilerin kadınlara oranla daha fazla fiziksel ve sözel saldırganlık gösterdiği sonucu bulunmuştur. Bunlar dışında Aksoyak'ın (2015) Kayseri'de 351 üniversite öğrencisi üzerinde, Yalçın'ın (2016) Erzurum'da 776 üniversite öğrencisi üzerinde, Sökmen'in (2018) İstanbul'da 200 üniversite öğrencisi üzerinde, Temli'nin (2019) Samsun'da 958 üniversite öğrencisi üzerinde, Dede'nin (2019) İzmir'de 505 üniversite öğrencisi üzerinde, Tüzün'ün (2020) İstanbul'da 300 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmaların tamamında erkeklerin kadınlardan anlamlı ölçüde daha saldırgan tutum gösterdikleri tespit edilmiştir.

Ayrıca, Dede (2019) yaşın saldırganlık üzerinde anlamlı etkisinin olduğunu belirtmiş ve bu bulgu bu araştırmanın sonuçları ile paralellik göstermiştir. Bunlara ek olarak gelir düzeyinin üniversite öğrencilerinin saldırganlıkları üzerinde anlamlı etkisinin olmadığı Yalçın (2016) ve Sökmen (2018) tarafından da teyit edilmiştir.

Son olarak çelişik duygulu cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ilişkide savunma mekanizmaları kullanımının aracılık rolü olup olmadığı incelendiğinde ise savunma mekanizmaları kullanımının, çelişik duygulu cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ilişkide “kısmi aracılık rolü” olduğu tespit edilmiştir. Çünkü çelişik duygulu cinsiyetçilik ve saldırganlık arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0,341$; $p<0,05$). Bu ilişkiye savunma mekanizmaları kullanımı dâhil edildiğinde anlamlı ilişki bozulmamakta ancak ilişkinin gücünde azalma olmaktadır ($\beta=0,250$; $p<0,05$). Savunma mekanizmaları devreye girdiğinde, cinsiyetçiliğin saldırganlığa dönüşmesi, aralarındaki ilişki azalmaktadır.

6. ÖNERİLER

- Araştırmanın tek bir şehirdeki üniversite öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Diğer şehirlerde üniversite okuyan öğrencilerin konu hakkında tutum ve davranışlarının bilgisinin edinilmesi açısından daha fazla şehir ve daha fazla öğrenciyi örnelemine alan araştırmalar yapılabilir.
- Çalışmanın, üniversite öğrencileri üzerinde yapılmış olması, çalışmanın genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Katılımcıların yaşlarının genç olması ve üniversitede öğrenim görüyor olmaları cinsiyetçiliğe karşı olan tutumlarını yanlı olarak etkileyebilir. Bu yüzden daha geniş yaş gruplarının ve toplumun çeşitli kesimlerinden katılımcıların dâhil edildiği bir araştırma ile daha geçerli sonuçlar elde edilebilir.
- Literatürde, cinsiyetçilik ile saldırganlık arasındaki ilişkide aracı roller üzerine sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu ilişkideki dinamikleri daha iyi anlayabilmemiz için, çeşitli aracı rollerle araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akdeniz, E.** (2020). *Üniversite öğrencilerinin kullandıkları savunma mekanizmaları ile bilinçli farkındalık ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelenmesi*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Akın, A., & Özvarış, Ş.B.** (2006). Kadın Sağlığı, Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması. *Halk Sağlığı Temel Bilgiler” Ç. Güler, L. Akın (editörler). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 188-317.*
- Aksoyak, M.** (2015). *Üniversite öğrencilerinin benlik saygısı yaşam tatmini ve saldırganlık düzeyi farklılıkları ve ilişkileri; (Erciyes Üniversitesi BESYO örneği)*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akyüz, C.** (2018). Nesne ilişkileri kuramı çerçevesinden sınır (borderline) kişilik örüntüsüne bakış: vaka örneği ile temel savunma mekanizmalarının yorumlanması. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi, 5(3), 1-20.*
- Algur, V.** (2019). *Üniversite öğrencilerinin anksiyete ve depresyon düzeyleri ile fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alkan, T.** (1983). Saldırganlık, Önyargı ve Yabancı Düşmanlığı, İstanbul: Hil Yayınları.
- Alpert, J. L.** (1991) Retrospective Treatment of Incest Victims: Suggested Analytic Attitudes. *The Psychoanalytic Review, 78, 425-435.*
- Alptekin, D.** (2014). Çelişik Duygularda Toplumsal Cinsiyet AyrımcılığıSorgusu: Üniversite Gençliğinin Cinsiyet Algısına Dair Bir Araştırma. *Seçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (32), 203-211.*
- American Psychiatric Association.** (2000). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (4th ed., text rev.). Washington, DC: Author.
- American Psychological Association** (2015). APA dictionary of psychology. (2nd ed.). Washington, DC: Author.
- Andrews, G., Singh, M., & Bond, M.** (1993). The defense style questionnaire. *Journal of Nervous and mental Disease.*
- Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E., & Saygın, Y.** (2010). Ergenlerde saldırganlık ve kişilerarası problem çözümlerinin incelenmesi. *İlköğretim Online (elektronik), 9(1), 379-388.*
- Atay, M.** (2014). Erken Çocukluk Döneminde Gelişim (2. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.

- Ayan, S.** (2014). Cinsiyetçilik: Çelişik duygulu cinsiyetçilik. *Cumhuriyet Medical Journal*, 36(2), 147-156.
- Aydın, A.** (1999). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ayhan, D., & Hicdurmaz, D.** (2020). Psikiyatri servislerinde bir saldırganlık yönetimi olarak basitleştirilmiş sakinleştirme modeli. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 11(3), 251-259.
- Bakırcıoğlu, R.** (2010). Çocuk ve Ergende Ruh Sağlığı (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bandura, A., Ross, D. ve Ross, S.A.** (1961), Transmission of aggression through imitation of aggressive models. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 63, 575-582.
- Bandura, A.** (1973). *Aggression: A social learning analysis*. prentice-hall.
- Baron R. A., & Byrne D.** (2000). *Social Psychology*, ninth ed., USA, Allyn and Bacon.
- Bendig, A.W.,** (1962). Factor analytic scales of covert and overt hostility. *Journal of Consulting Psychology*, 26, 200.
- Benokraities, N. V., & Feagin, J. R.** (1995). *Modern sexism: Blatant, subtle and covert discrimination*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Berkowitz, L.** (1987). Frustration, Appraisals, and Aversively Stimulated Aggression. *Aggressive Behavior*, 14; 3-11.
- Bilgin, N.** (1988). *Sosyal Psikolojiye Giriş*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 48.
- Bukatko, D., & Daehler, W.** (2004). *Child Development- A Thematic Approach*. USA: Houghton Mifflin Company.
- Buss, A. H.** (1961). *The psychology of aggression*. New York: John Wiley & Sons.
- Buss, A. H., & Perry, M.** (1992). The aggression questionnaire. *Journal of personality and social psychology*, 63(3), 452.
- Camadan, F., & Yazıcı, H.** (2017). Üniversite Öğrencilerinde Gözlenen Saldırganlık Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (2), 225-234.
- Campbell, B., Schellenberg, E. G., & Senn, C. Y.** (1997). Evaluating Measures of Contemporary Sexism. *Psychology of Women Quarterly*, 21(1), 89-102.
- Cinsiyet ayrımcılığı.** (t.y.) Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük içinde. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Corey, G.** (2005). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram Ve Uygulamaları*. Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Coşkun A, Özdilek R.** (2012). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği: Sağlığa yansımaları ve kadın sağlığı hemşiresinin rolü. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 9(3): 30-9.
- Cramer, P.** (1998). Coping and defense mechanisms: What's the difference?. *Journal of Personality*, 66(6), 919-946.

- Cross, E. J., Overall, N. C., Low, R. S., & McNulty, J. K.** (2019). An interdependence account of sexism and power: Men's hostile sexism, biased perceptions of low power, and relationship aggression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 117(2), 338.
- Cüceloğlu, D.** (1996). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çelik, H.** (2006). *Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık tepkileri, bağlanma tarzları ve kişilerarası şemaları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Dağce-Hafizoğlu, A.** (2019). *Üniversite öğrencilerinin savunma mekanizmaları ile duygusal şemaları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Danış, M. Z., Erkoç, B., Çınar, E. G., & Usta, Ş.** (2020). Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Algısına Yönelik Bir Araştırma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(20), 138-151.
- Deaux, K.** (1984). From individual differences to social categories: Analysis of a decade's research on gender. *American Psychologist*, 39(2), 105.
- Dede, A. G.** (2019). *Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları ile bilişsel duygu düzenleme becerileri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- del Prado Silván-Ferrero, M., & López, A. B.** (2007). Benevolent sexism toward men and women: Justification of the traditional system and conventional gender roles in Spain. *Sex Roles*, 57(7-8), 607-614.
- Dökmen, Z. Y.** (2004). *Toplumsal Cinsiyet*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Efiliti, E.** (2006). *Ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık, denetim odağı ve kişilik özelliklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Efiliti, E.** (2016). Saldırganlıkla ilgili kuramsal yaklaşımlar. *Eğitim ve psikolojiden yansımalar*. 17.
- Erdinç, S.** (2009). *Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Eroğlu-Şah, D.** (2020). *Erkeklerde toplumsal cinsiyete dayalı stres, sistemin meşrulaştırılması ve cinsiyetçilik ilişkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Exner-Cortens, D.** (2014). Theory and teen dating violence victimization: Considering adolescent development. *Developmental Review*, 34(2), 168-188.
- Feshbach, N. D.** (1969). Sex differences in children's modes of aggressive responses toward outsiders. *Merrill-Palmer Quarterly of Behavior and Development*, 15(3), 249-258.

- Freedman, J. L., Sears, D. O., & Carlsmith, J.M.** (1998). Sosyal Psikoloji. Ankara: İmge Yayınları.
- Freud A.** (2004) Ben ve Savunma Mekanizmaları. (6. Baskı). Çev. Yeşim Erim, İstanbul: Metis Yayınları.
- Freud, S.** (1936). Inhibitions, symptoms and anxiety. *The Psychoanalytic Quarterly*, 5(1), 1-28.
- Freud, S.** (1962). The neuro-psychoses of defense. The standart edition of the complete psychological works of Sigmund Freud (J. Strachey, Ed.). *Hogarth Press*, 3, 43- 68. London: (Orijinal baskı, 1894)
- Freud, S.** (2016). *Haz ilkesinin ötesinde ben ve id* (Babaoğlu, A., N., Çev.). (5. Baskı). İstanbul: Metis. (Orijinal çalışma 1923 yılında yayınlanmıştır).
- Fromm, E.** (1993). İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri. 2. Baskı. İstanbul: Payel Yayınları.
- Geçtan, E.** (2006). Psikodinamik psikiyatri ve normal dışı davranışlar. İstanbul: Metis Yayınları.
- Geçtan, E.** (2011). İnsan olmak (10. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Geçtan, E.** (2012). Psikanaliz ve Sonrası (15. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- George, D., ve Mallery, M.** (2010). SPSS for windows step by step: a simple guide and reference(10a ed.). Boston: Pearson.
- Gilbert F., Daffern M., Talevski D., & Ogloff JR.** (2015). Understanding the personality disorder and aggression relationship: an investigation using contemporary aggression theory. *J Pers Disord*, 29:100–14.
- Glick, P., & Fiske, S. T.** (1996). The ambivalent sexism inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of personality and social psychology*, 70(3), 491.
- Glick, P., & Fiske, S. T.** (1997). Hostile and benevolent sexism, Measuring ambivalent sexist attitudes toward women. *Psychology of Women Quarterly*, 21: 119-35.
- Glick, P., & Fiske, S. T.** (2001). An ambivalent alliance, *American Psychologist*, 56 (2): 109–118
- Glick, P., Fiske, S. T., Mladinic, A., Saiz, J. L., Abrams, D., Masser, B., et al.** (2000). Beyond prejudice as a simple antipathy: Hostile and benevolent sexism across cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 763–775.
- Goldstein, A. P., & Carr, E. G.** (1981). In Response To Aggression Methods of Control and Prosocial Alternatives, New York: Pergamon Pres, Inc.
- Hartmann, H.** (1951). Ego psychology and the problem of adaptation.
- Hinshelwood, R. D.** (1989). *A dictionary of Kleinian thought*. Free Association Books.
- Kağıtçıbaşı, Ç.** (1999). Yeni insan ve insanlar. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Cemalcılar, Z.** (2014). Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar. İstanbul: Evrim Yayınları.

- Karadayı, A.** (2020). *Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algısı ve çelişik duygulu cinsiyetçiliğin flört şiddeti ve flört şiddetine yönelik tutumlara etkisi*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Karahan, T. F., & Sardoğan, M.E.** (1994). Psikolojik Danışma Kuramları. İstanbul: Birsen Yayınevi.
- Karasar N.** (2016). Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karataş, Z.** (2008). Lise öğrencilerinde öfke ve saldırganlık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 277-294.
- Kaya, A., & Bozkur, B.** (2017). Kadercilik eğilimi ile özyeterlik inancı ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 124-145.
- Kayaoğlu, A.** (2004). Futbolda Seyirci Şiddeti: Sosyal Psikolojinin Katkıları ve Sınırlılıkları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7(13); 79–101.
- Kernberg, O. F.** (1970). A psychoanalytic classification of character pathology. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 18(4), 800-822.
- Kernberg, O. F.** (1985). *Borderline conditions and pathological narcissism*. Rowman & Littlefield.
- Koç, B.** (2014). Kişilerarası ilişki tarzlarının saldırganlık ile ilişkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 3(4), 160-182.
- Kök, M., Gençdoğan, B., Tuğluk, M.N., & Koçyiğit, S.** (2007). Okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin çoklu zekâ alanlarıyla kullandıkları psikolojik savunma mekanizmaları arasındaki ilişkiler. *Atatürk Üniversitesi Bayburt Eğitim Fakültesi Üniversitesi Dergisi*, 2(3), 124-136.
- Kökdemir, H.** (2004). Öfke ve öfke kontrolü. *Eleştirel-Yaratıcı Düşünme ve Davranış Araştırmaları Laboratuvarı*, 3(12), 7-10.
- Köknel, Ö.** (1994). Kaygıdan mutluluğa kişilik. İstanbul: Altın Kitaplar Basımevi.
- Köknel, Ö.** (1996). Bireysel ve toplumsal şiddet. İstanbul: Altın Kitaplar Basımevi.
- Kulaksızoğlu, A.** (2000). Ergenlik Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kunda, Z.** (1999). Social Cognition: Making Sense of People. Cambridge. MIT Press.
- Kurtyılmaz, Y.** (2005). *Öğretmen adaylarının saldırganlık düzeyleri ile akademik başarıları, iletişim ve problem çözme bcerileri arasındaki ilişkiler:(Anadolu Üniversitesi ve Osmangazi Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma)* (Master's thesis, Anadolu Üniversitesi).
- Light-Allende, K.** (2004). *Relationship violence: Women perpetrators*(Doctoral dissertation, University of La Verne).
- Lorenz, K.** (1963). On aggression. New York: Harcourt, Brace and World.
- Lorenz, K.** (1996). Saldırganlığın Spontanlığı, *Cogito-Üç Aylık Düşünce Dergisi*, (6-7), 165-168.

- Madran, A. D.** (2013). Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(2), 124-129.
- Malonda, E., Llorca, A., Tur-Porcar, A., Samper, P., & Mestre, M.** (2018). Sexism and Aggression in Adolescence—How Do They Relate to Perceived Academic Achievement?. *Sustainability*, 10(9), 3017.
- Marshall, G.** (1998). *Sosyoloji Sözlüğü*. Osman Akınhay, Derya Kömürcü (Çev). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- McWilliams, N.** (2010). *Psikanalitik tanı: Klinik süreç içinde kişilik yapısını anlamak*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Mercan, S.** (2011). Anna Freud ve benlik psikolojisi. A. Algın Köşkdere (Ed.), *Psikanalitik psikoterapiler temel kavramlar, kuramlar ve yöntemler* (1. Baskı) içinde (s. 89-94). Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği
- Miller, S. B., Dolgoy, L., Friese, M., & Sita, A.** (1996). Dimensions of hostility and cardiovascular response to interpersonal stress. *Journal of Psychosomatic Research*, 41(1), 81–95.
- Miman, M., & Küçük, L.** Çalışma Yaşamında Cinsiyetçilik Ölçekleri Geliştirme Ve Toros Üniversitesi'nde Bir Uygulama. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4).
- Mitchell, S. A., & Black, M. J.** (2016). Freud ve Sonrası: Modern Psikanalitik Düşüncenin Tarihi (2. Baskı). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Moeller, T.G.** (2001). *Youth Aggression and Violence*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers. New Jersey.
- Morgan, C.** (1998). *Psikolojiye Giriş*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları. Yayın No: 1.
- Nelson-Jones, R.** (1982). *Danışma Psikolojisi Kuramları*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Nugent, W.R., & Champling, D.** (1997). The effects of anger control training on adolescent antisocial behavior. *Research on Social Work Practice*, 7(4)
- Özmen, S. K.** (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 27-39.
- Öztürk, O.** (2008). *Psikanaliz ve psikoterapi* (4. Baskı). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Plutchik, R.,** (1980). *Emotion: A Psychoevolutionary Synthesis*. Wiley, New York.
- Ramirez, J. M., & Andreu, J. M.** (2006). Aggression, and some related psychological constructs (anger, hostility, and impulsivity) Some comments from a research project. *Neuroscience & biobehavioral reviews*, 30(3), 276-291.
- Richardson, D.S., Green, L.R.,** 2003. Defining direct and indirect aggression: the Richardson conflict response questionnaire. *International Review of Social Psychology* 16, 11–30.
- Rosell, D. R., & Siever, L. J.** (2015). The neurobiology of aggression and violence. *CNS spectrums*, 20(3), 254-279.

- Rozen, B., & Jerdee, T. H.** (1974). Effects of applicant's sex and difficulty of job evaluation and candidates for managerial positions. *Journal of Applied Psychology*, 59, 511-512.
- Sakallı-Uğurlu, N.** (2002). Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk psikoloji dergisi*, 17(49), 47-58.
- Sakallı-Uğurlu, N.** (2003). Cinsiyetçilik: Kadınlara ve erkeklere ilişkin tutumlar ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı. *Türk Psikoloji Yazıları*, 6(11-12), 1-20.
- Sakallı-uğurlu, N., & Ulu, S.** (2003). Evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, yaş, eğitim ve gelir düzeyinin etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 6(11-12), 53-65.
- Sakallı-Uğurlu, N., Yalçın, Z. S., Glick, P.** (2007). Ambivalent sexism, belief in a just world, and empathy as predictors of Turkish students' attitudes toward rape victims. *Sex Roles*, 57, 889-895.
- Saldırganlık.** (t.y.) Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük içinde. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Set, Z., & Ergin, Ö.** (2020). Homofobi ve saldırganlık arasındaki ilişkide cinsiyetçilik ve savunma mekanizmalarının aracılık etkisinin incelenmesi. *Noro-Psikoloji Arsivi*, 57(2), 113-119.
- Sexism.** (t.y.) Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi içinde. Erişim adresi: <https://www.britannica.com/topic/sexism>
- Shore, T. H.** (1992). Subtle gender bias in the assessment of managerial potential. *Sex Roles*, 27, 499-515.
- Snarey, J. R., & Vaillant, G. E.** (1985). How lower-and working-class youth become middleclass adults: The association between ego defense mechanisms and upward social mobility. *Child Development*, 899-910.
- Soykan, Ç.** (2003). Öfke ve öfke yönetimi. *Kriz Dergisi*, 11 (2): 19-28.
- Sökmen, A.S.** (2018). *Üsküdar Üniversitesi öğrencilerinde saldırganlık ve akademik öz-yeterlik arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sönmez, V.** (2011). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık. (5. baskı).
- Spielberger, C. D., Jacobs, G., Rusell, S. F., & Crane, R. S.,** (1983). Assessment of anger: The state-trait anger scale. In: Butcher, J. N., Spielberger, C. D. (Eds.), *Advances in Personality Assessment*, vol. 2. LEA, Hillsdale: Lawrence Erlbaum, p. 159–187.
- Stolorow, R. D. & Lachmann, F. M.** (1978). The developmental prestages of defenses: diagnostic and therapeutic implications. *The Psychoanalytic Quarterly*, 47(1), 73– 102.
- Swim, J. K., & Cohen, L. L.** (1997). Overt, Covert, And Subtle Sexism. *Psychology of Women Quarterly*, 21(1), 103–118.
- Swim, J. K., & Hyers, L. L.** (2009). Sexism. In T. D. Nelson (Ed.), *Handbook of prejudice, stereotyping, and discrimination* (p. 407–430). Psychology Press.

- Tabachnick, B.G., & Fidell, L.S.** (2013). Using multivariate statistics (6th ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Tabakcı, A. S.** (2014). *Majör depresyonda antidepresanların mizaç, karakter ve savunma mekanizmaları üzerine etkileri* (Tıpta Uzmanlık Tezi). Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Psikiyatri Kliniği, İstanbul.
- Temli, D. G.** (2019). *Üniversite öğrencilerinin öz-değer koşulları ile saldırganlık eğilimleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Timisi, N.** (1996). Medyada cinsiyetçilik. Ankara: T.C. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.
- Tok, Y.** (2001). Cinsiyet rolleri ile ilgili farklı yargılara sahip üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tüfekçibaşı, S.**(2020). *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile bilişsel esneklik ve otantiklik arasındaki ilişkiler*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Tüzün, B.** (2020). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığının saldırganlık ve benlik saygısı ile ilişkisinin incelenmesi*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Twenge, J. M.** (1997). Changes in masculine and feminine traits over time: A meta-analysis. *Sex roles*, 36(5-6), 305-325.
- Ulu, M., & İkis, M.** (2016). Lise öğrencilerinde saldırganlık ve din ilişkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30(41), 75-96.
- Uysal-Çelik, Z.** (2018). *Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerde sosyal ilgi düzeyleri ile çelişik duygulu cinsiyetçilik düzeyleri arasındaki ilişki*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Üzümçeker, E., & Akfırat, S.** (2018). Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıfların Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Siyasi İdeolojilerle İlişkisi. *Psikoloji Çalışmaları*, 38(1), 1-32.
- Vaillant G.** (2012). Lifting the field's "repression" of defenses. *The American Journal of Psychiatry*, 169(9), 885-887.
- Vaillant, G.** (1977). *Adaptation to Life*. Cambridge, Massachusetts; London, England: Harvard University Press.
- Vaillant, G. E.** (1986). An Empirically Validated Hierarchy of Defense Mechanisms. *Archives of General Psychiatry*, 43(8), 786.
- Vaillant, G. E.** (1992). Ego mechanisms of defense: A guide for clinicians and researchers. American Psychiatric Association.
- Vaillant, G. E.** (1992). The historical origins and future potential of Sigmund Freud's concept of the mechanisms of defence. *International Review of Psycho-Analysis*, 19(1), 35-50.

- Vaillant, G. E.** (2000). Adaptive mental mechanisms: their role in a positive psychology. *American Psychologist*, 55(1), 89-98.
- Walker, S., & Richardson, D.R.** (1998). Aggression strategies among older adults: delivered but not seen. *Aggression And Violent Behavior*, 3(3); 287-294.
- Warburton, W., & Anderson, C. A.** (2018). On the clinical applications of the general aggression model to understanding domestic violence.
- Watson D.C., & Sinha B.K.** (1998) Gender, Age, and Cultural Differences in the Defense Style Questionnaire-40. *Journal of Clinical Psychology*, 54(1), 67-75.
- Werman, D.S.** (1983). Suppression As a Defense. *Journal of The American Psychoanalytic Association*. 31.5, 405-415.
- Widom, C. S.** (2014). Varieties of violent behavior. *Criminology*, 52(3), 313-344.
- World Health Organization.** (1998). Gender and Health, Technical Paper, Switzerland.
- World Health Organization.** (2011). Human rights and gender equality in health-sector strategies how to assess policy. *Geneva: Publications of the World Health Organization*, s.9-21.
- Yalçın, R. Ü.** (2016). *Üniversite öğrencilerinin saldırganlık ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yavuzer, N.** (2013). İnsanın Saldırgan ve Yıkıcı Doğasını Anlamak. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(23), 43-57.
- Yılmaz, N., Gençöz, T., & AK, M.** (2007). Savunma biçimleri testi'nin psikometrik özellikleri: güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(3), 244-253.

EKLER

Ek A: Etik Kurul Raporu

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-71457743-050.01.04-2021.2.226 —156
Konu : Etik Kurul Kararı (Mehmet Özgün
YEŞİLTEPE)

15/03/2021

Sayın Doç. Dr. Fatma Yeşim CAN

Üniversitemiz Etik Kurulunun 05.03.2021 tarihli 2021/03 sayılı toplantısında; "Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ile Saldırganlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Savunma Mekanizmalarının Aracı Rolü" adlı başvurunuz görüşüldü. Yapılan görüşme sonunda: "Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ile Saldırganlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Savunma Mekanizmalarının Aracı Rolü" adlı başvurunuzun etik olarak uygun olduğuna katılanların oy birliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Berin ERGİN
Etik Kurul Başkanı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu:

C5D7C0F9-BC84-427F-914A-E51A8A8324D1

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-gedik-universitesi-ehys>

Adres: T.C. İstanbul Gedik Üniversitesi Cumhuriyet Mah.

İlkbahar Sok. No: 1-3-5 Yakacık 34876 Kartal İstanbul

Telefon No: 444 5 438 / Dahili: 1121

Faks No: 0216 452 87 17

e-Posta: info@gedik.edu.tr

KEP Adresi: gedikuniversitesi@hs01.kep.tr

Ayrıntılı bilgi için: Fatma YILMAZ

Müdür V.

Telefon No: 444 5 438 / Dahili: 1121

Ek-B: Anket Formu

BÖLÜM I: DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Yaşınız

( ) 18-21 ( ) 22-25 ( ) 26-29 ( ) 30+

2. Cinsiyetiniz

( ) Kadın ( ) Erkek

3. Eğitim Durumunuz

( ) Üniversite ( ) Lisansüstü

4. Gelir Düzeyiniz

( ) Düşük ( ) Orta ( ) Yüksek

BÖLÜM II: ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK ÖLÇEĞİ

ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK ÖLÇEĞİ

Aşağıda modern toplumda kadınlar, erkekler ve onların ilişkileri ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her ifadeye ne derece katılıp katılmadığınızı aşağıdaki ölçeğe göre belirtiniz:

0 = Kesinlikle katılmıyorum

1 = Çoğunlukla katılmıyorum

2 = Kısmen katılmıyorum

3 = Kısmen katılıyorum

4 = Çoğunlukla katılıyorum

5 = Kesinlikle katılıyorum

1. ____ Ne kadar başarılı olursa olsun, bir kadının sevgisine sahip olmadıkça bir adam gerçek anlamıyla tamamlanmış bir kişi olamaz.

2. ____ Bir çok kadın “eşitlik” bahanesiyle erkeklere karşı kendilerini kayıran işe alım politikaları gibi özel ayrıcalıklar peşindedir.

3. ____ Bir felaket anında, kadınların mutlaka erkeklerden önce kurtarılması gerekmez.

4. ____ Çoğu kadın masum yorum veya davranışları cinsiyetçi olarak yorumlamaktadır.

5. ____ Kadınlar çok kolay alınırlar.
6. ____ İnsanlar hayatlarında karşı cinsten biriyle romantik ilişki olmaksızın; sıklıkla gerçekten mutlu olurlar.
7. ____ Feministler kadınların erkeklerden daha fazla güce sahip olması peşinde değildir.
8. ____ Bir çok kadın erkeklerin çok azında bulunan bir saflık derecesine sahiptir.
9. ____ Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.
10. ____ Kadınların çoğu erkeklerin onlar için yaptıklarını gerçekten takdir etmemektedirler.
11. ____ Kadınlar erkekler üzerinde kontrol sahibi olarak güç kazanma peşindedirler.
12. ____ Her erkeğin hayran olduğu bir kadını olmalıdır.
13. ____ Erkekler kadınlar olmadan tamamdırlar.
14. ____ Kadınlar işte yaşadıkları problemleri abartırlar.
15. ____ Bir kadın bir erkeğin bağlılığını elde ettikten sonra genellikle onun dizginlerini eline almaya çalışır.
16. ____ Kadınlar erkeklere karşı adil bir yarışta kaybettiklerinde, tipik olarak kendilerinin ayrımcılığa maruz kaldığından şikayet ederler.
17. ____ İyi bir kadın erkeği tarafından baş tacı edilmelidir.
18. ____ Aslında az da olsa; erkeklere cinsel anlamda uygun olduklarını gösterir şakalar yapıp sonra da tekliflerini reddetmekten zevk alan kadınlar vardır.
19. ____ Kadınlar erkeklere göre daha yüksek ahlaki değerlere sahip olma eğilimindedirler.
20. ____ Erkekler hayatlarındaki kadınlara maddiyat sağlamak için kendi refahlarından feragat etmeye gönüllü olmalıdır.
21. ____ Feministler erkeklerden tamamen makul taleplerde bulunmaktadırlar.
22. ____ Kadınlar, erkeklerle karşılaştırıldığında, daha incelikli kültür seviyesine ve zevke sahiptirler.

BÖLÜM III: BUSS-PERRY SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki her bir maddeyi okuyarak, bu madde sizin için her zaman doğru ise “Tamamen Katılıyorum”, genelde doğru ise Katılıyorum”, emin değilseniz “Kararsızım”, genelde doğru değilse “Katılmıyorum”, hiçbir zaman doğru değilse “Kesinlikle Katılmıyorum” ifadesinin altındaki kutucuğa işaretleme yapmanız rica olunur.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler					
2. Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim					
3. Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında “acaba benden ne istiyor” diye düşünürüm					
4. Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığım zaman bunu onlara açıkça söylerim					
5. Öfkeden deliye döndüğümde bir şeyler kırıp dökerim					
6. İnsanlar benim görüşlerime katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam					
7. Zaman zaman bazı olaylara/kişilere yönelik kızgınlığım uzun süre bitmek bilmez					
8. Bazen başkalarına vurma dürtümü kontrol edemiyorum					
9. Sakin yapılı biriyimdir					
10. Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüpheyle yaklaşırım					
11. Daha önce, tanıdığım insanları tehdit ettiğim oldu					
12. Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim					
13. Birisi bana sataşırse kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim					
14. İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim					
15. Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir					
16. Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum					
17. Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm					
18. Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim					
19. Yapmak istediğim bir şey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım					
20. Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılırım					
21. İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim					
22. Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm					

23. Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum					
24. Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yakaladıklarını düşünüyorum					
25. Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum					
26. Arkadaşlarımın arkamdan konuştuklarını biliyorum					
27. Arkadaşlarım münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler					
28. Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm					
29. Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim					

BÖLÜM IV: SAVUNMA BİÇİMLERİ TESTİ-40

SBT

Lütfen her ifadeyi dikkatle okuyup, bunların size uygunluğunu yan tarafında 1 den 9 a kadar

derecelendirilmiş skala üzerinde seçtiğiniz dereceyi çarpı şeklinde (×) işaretlemek suretiyle gösteriniz.

Örnek:

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

1. Başkalarına yardım etmek hoşuma gider, yardım etmem engellenirse üzülürüm.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

2. Bir sorunum olduğunda, onunla uğraşacak vaktim olana kadar o sorunu düşünmemeyi becerebilirim.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

3. Endişemin üstesinden gelmek için yapıcı ve yaratıcı şeylerle uğraşırım(resim, el işi, ağaç oyma)

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

4. Yaptığım her şey için geçerli sebepler bulabilirim.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

5. Kendime çok kolay gülerim.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

6. İnsanlar bana kötü davranmaya eğilimlidir.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

7. Birisi beni soyup paramı çalsa, onun cezalandırılmasını değil ona yardım edilmesini isterim.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

8. Hoş olmayan gerçekleri, hiç yokmuşlar gibi görmezlikten geldiğimi söylerler.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

9. Süpermen’mişim gibi tehlikelere aldırım.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

10. İnsanlara, sandıkları kadar önemli olmadıklarını gösterebilme yeteneğimle gurur duyarım.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

11. Bir şey canımı sıktığında, çoğu kez düşüncesizce ve tepkisel davranırım.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

12. Hayatım yolunda gitmediğinde bedensel rahatsızlıklara yakalanırım.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

13. Çok tutuk bir insanım.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

14. Gerçek yaşamımdan çok hayallerim bana hoşnutluk verir

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

15. Sorunsuz bir yaşam sürdürmemi sağlayacak özel yeteneklerim var.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

16. İşlerim yolunda gitmediğinde bu duruma her zaman geçerli sebepler bulabilirim.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

17. Birçok şeyi gerçek yaşamımdan çok hayalimde çözerim.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

18. Hiçbir şeyden korkmam

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

19. Bazen bir melek olduğumu, bazen de bir şeytan olduğumu düşünürüm.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

20. Kırıldığımda açıkça saldırgan olurum.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

21. Her zaman, tanıdığım birinin koruyucu melek gibi olduğunu hissederim.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

22. Bana göre, insanlar ya iyi ya da kötüdürler.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

23. Patronum beni kızdırırsa, ondan hıncımı çıkarmak için ya işimde hata yaparım ya da işiyavaşıtırım.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

24. Her şeyi yapabilecek güçte, aynı zamanda son derece adil ve dürüst olan bir tanıdığım var.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

25. Serbest bıraktığımda, yaptığım işi etkileyebilecek olan duygularımı kontrol edebilirim.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

26. Genellikle, aslında acı verici olan bir durumun gülünç yanını görebilirim.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

27. Hoşlanmadığım bir işi yaptığımda başım ağrır.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

28. Sık sık, kendimi kesinlikle kızmam gereken insanlara iyi davranırken bulurum.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

29. Hayatta, haksızlığa uğruyor olduğuma eminim.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

30. Sınav veya iş görüşmesi gibi zor bir durumla karşılaşacağımı bildiğimde, bunun nasılabileceğini hayal eder ve başa çıkmak için planlar yaparım.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

31. Doktorlar benim derdimin ne olduğunu hiçbir zaman gerçekten anlamıyorlar.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

32. Haklarım için mücadele ettikten sonra, girişken davrandığımdan dolayı özür dilemeye eğilimliyimdir.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

33. Üzüntülü veya endişeli olduğumda yemek yemek beni rahatlatır.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

34. Sık sık duygularımı göstermediğim söylenir.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

35. Eğer üzüleceğimi önceden tahmin edebilirsem, onunla daha iyi baş edebilirim.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

36. Ne kadar yakınırsam yakınayım, hiçbir zaman tatmin edici bir yanıt alamıyorum.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

37. Yoğun duyguların yaşanması gereken durumlarda, genellikle hiçbir şey hissetmediğimi fark ediyorum.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

38. Kendimi elimdeki işe vermek, beni üzüntülü veya endişeli olmaktan korur.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

39. Bir bunalım içinde olsaydım, aynı türden sorunu olan birini arardım.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

40. Eğer saldırganca bir düşüncem olursa, bunu telafi etmek için bir şey yapma ihtiyacı duyarım.

Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

ÖZGEÇMİŞ

EĞİTİM BİLGİLERİ:

Gedik Üniversitesi - Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı (İstanbul)

Okan Üniversitesi - Psikoloji Bölümü, Tam Burslu (İstanbul)

Necmi Asfuroğlu Anadolu Lisesi (Hatay)

MESLEKİ DENEYİMLER:

Yüksek Lisans - Şişli Belediyesi Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü Psikolojik Danışmanlık Birimi'nde Stajyer Psikolog

Lisans - Marmara Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde Stajyer Psikolog